

ספר עמוד השישי יראים

איסורים הנעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות. ויש בו ד' ווין הראשון סקילה. הב' חנק. הג' חייבי לאוין. הד' חייבי עשה. ו'ו הראשון סקילה. ד'. מגדף. מסית. ומדיח. ומכשף.

סימן רלו [פא]

מגדף. תן לב ונפש ליראה את השם הנכבד והנורא אשר צוה בפי' שלח לך והנפש אשר תעשה ביד רמה מן האזרח ומן הגר את ה' הוא מגדף (א) ר"א בן עזריה אומר בעובד ע"ז הכתוב מדבר וחכמים אומרים לא בא הכתוב [אלא] ליתן כרת למבדק את השם וקיי"ל כרבנן דרבים ניהו וסתם לן בד' מיתות [יג א'] כוונתיהו דתנן אלו [הן] הנסקלין המגדף והעובד ע"ז אלמא תרי ניהו. וסתם במתניתין ומחלוקת בכריתא אמרינן כיבמות בהחולץ [מ"ג ב'] דאמר ר' (ב) הלכה כסתם משנה. ואע"ג דאמרינן באלו טריפות [מ"ג א'] על האי מילתא תרי אמוראי ואליבא דר' יוחנן כמ"ד הלכה כסתם משנה קיי"ל דסוגיא דכולי תלמודא הכי אולא. ואחרי דקיי"ל כרבנן נפרש אליבא דרבנן.

תנן בארבע מיתות [י"ג ב'] המגדף אינו חייב עד שיפרש את השם ותניא [י"ז א'] אינו חייב עד שיפרש שם בשם כגון דאמר יחי את יוסי. מנא ה"מ. אמר שמואל אמר קרא ונוקב שם ה' מות יומת רגום ורגמו וגו' (ג) והאי נוקב לישנא דברוכי הוא כדכתיב מה אקוב לא קבה אל וכתוב ויקב ויקלל למימרא דנוקב קללה היא ואזהרתיה מהכא אלהים לא תקלל. ותניא איש איש כי יקלל אלהיו מה ת"ל והלא כבר נאמר ונוקב שם ה' מות יומת וכול לא יהא [חייב] אלא על שם המיוחד בלבד מניין לרבות את כל הכנויין ת"ל איש איש כי יקלל אלהיו מ"מ דברי ר' מאיר וחכמים אומרים על השם המיוחד במיתה פי' (ד) בידי אדם ועל הכנויין באזהרה. וקיי"ל [כרבנן] דטעמא כי כתיב מיתה בשם המיוחד כתיבא דכתיב ונוקב שם ה' מות יומת כנויין באזהרה דכתיב אלהים לא תקלל והעובדי כוכבים מצוין על ברכת השם. ותניא איש איש לרבות את העובדי כוכבים שמצוין על ברכת השם. א"ר מישא בן נח שברך את השם בכנוי לרבנן חייב

תועפות ראם

(א) ונכרתה הנפש ההיא ותניא בכריתות בפ"ק [ז' ב'] את ה' הוא מגדף ר"א ב' כ"ל וכ"ה גנדפס. (ב) ר' יוחנן כ"ל וגנדפס חסר מן ואע"ג כו' עד ואחרי דקיי"ל. (ג) לשמט"כ רבינו כאן מילתא דשמואל הוא לפרושא מתניתין קאמי דתנן המגדף אינו חייב עד שיפרש השם וע"ז מנה"מ א"ש ח"ק ונוקב שם ה' מות יומת וגו' וכמס"כ בס' תורה חיים סנהדרין שם מדאפקי' רחמנא לקללה בלשון נוקב דכתיב ונוקב שם ה' למימר דבעינן שיפרש השם ויבדק אכל בלמח לשון הגמרא במילתי' דשמואל הוא דא"ש ונוקב שם וגו' נקבז שם יומת וכפס"י להכי אהדריה בזה קרא לומר לך עד שיקבז שם בשם וכ"ה גנדפס א"ש אמר קרא ונוקב שם ה' וגו' וכתיב נקבז שם יומת וכ"ל כאן וגו' נקבז שם יומת וקאי שמואל לפרש מנה"מ דא"ש עד שיפרש שם בשם ובס' נח"ע על ל"ב מדות דר"א כשרי"ה מדה ט"ז בחידושים ביאר ד' הרמז"מ ה"ל ע"ג פ"ב ה"ז וכבר קדמו בזה היתרת חיים שם ב"ה וחכ"א על שם המיוחד במיתה עיי"ש והוא דלא כמס"כ הפנים יפות ויקרא כ"ד ט"ז וז"ל ושמואל דמפרש מהאי קרא ילפינן שם בשם היינו דלרץ שיבדק שם הוי' שם אלני דס"ל דשניהם בעינן מפורשים עכ"ל דלדבריה ברישא דקרא כתיב ונוקב שם ה' וכי אהדריה קרא לא כתיב שם ה' אלא נקבז שם יומת וכדברי הת"ח אולם כדברי הת"ח כבר כתב הרמ"ה בעמנו לתרץ דברי הרמז"מ עיין ספר כהנא אלרסאיל לרמ"ה הנדפס בפאריו תרל"א עיי"ש לד' י"ט וז"ל מ"ז וז"ל פ"ה אלא שהקשה ע"ז מנה"מ שבעושות ל"ו א' מאן חכמים ר' מנחם בר' דיליף מנקבז שם דהמקלל אביו ואמו ככינוי פסור עד שיקלל שם אלמא נקבז שם בשם המיוחד קאי ומדר' מנחם ב"ר יוסי נשמע לרבנן עיי"ש ובאמת הרמז"מ כתב בפיה"מ דשעושות פ"ד וז"ל והמחלוקת בין חכמים ור"מ בכנויין לבד ובהגון ורחוס שזכר אהריהם אכל אלק דלת ויד הא ושי' דלת וזבאות אין ז"ל כי הם שמות מיוחדים וכמו כן אלהים עכ"ל וא"כ ר' מנחם בר' דהיינו חכמים דפוטרי מקלל אביו ואמו בכנוי היינו כגון רחוס תגון וכ"כ משא"כ שין דלת וזבאות ואלהים המקלל בהם אביו ואמו חייב והיינו מדכתיב נקבז שם וס"ה למגדף בשם המבדק חייב בהם מדכתיב נקבז שם ואין קושיית הרמ"ה קשיא לשיטת הרמז"מ וכ"כ בס' ערוך לגר סנהדרין ס"ו א' עמש"כ הרמז"מ פ"ה מהל' ממרים ס"ב אינו חייב סקילה [המקלל אביו ואמו] עד שיקלל שם מן השמות המיוחדין דמן השמות המיוחדין ר"ל ז' שמות שאין נמחקין כמו לענין מגדף בשם המבדק להרמז"מ נקבז שם הוא שמות שאין נמחקין והוא דלא כפס"י סנהדרין ס"ו א' במשנה ד"ה קללם בכנוי כגון שדי זבאות כו' ומה שהוכיח בערוך לגר שם ממש"כ רש"י בד"ה עד שיקלל שם בשמות הגמורין דעת רש"י כהרמז"מ דגם שם אדנות שם המיוחד מקרי"ז ע"ד דמה יענה למש"כ ההוי"ט בפ"י דסנהדרין מ"ה וז"ל מדברי רש"י בגמרא נראה שדעתו שם ההוי"ט עכ"ל ונראה שכוין לפרש"י בגמרא ל"ו א' ד"ה על שם המיוחד וז"ל דהא כתיב ה' והיינו שם המיוחד דכתיב זה שמי לעולם עכ"ל ובקדושין ע"א א' אמרו זה שמי לעולם קאי על שם הוי"ה כהכניהו ע"ש וכן נראה מרש"י שבעושות ל"ו א' ש' על שם מיוחד בן ד' אותיות דיו"ד ה"א ע"כ. ובעמך לגר שם ה"ר ממשנה דשעושות ל"ה א' בלג"ף דל"ת ביו"ד ה"א כשדי כו' דהפסוק ביו"ד ה"י בין אל"ף דל"ת לשאר כנויים מזה משמע דאל"ף דל"ת שם המיוחד הוא כמו יו"ד ה"י ורמיה בפי' החורה העמק דבר ויקרא כ"ד ט"ז שכתב שני פירושים בכוונת המסנה דשעושות שם ואם

ספר עמר ו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קז

ש"ט אמר קרא כנר כאזרח בנקבו שם יומת גר ואזרח הוא דבעינן בנקבו אבל עובד כוכבים אפילו בכנוי.

סימן רלז רלח [פג]

מסית ומדיח. משנאי ה' אשנא ובתקוממיו אתקומט. תנן בארבע מיתות [נ"ג ה'] אלו הן הנסקלין המסית והמדיח ותנן [ס"ז ה'] המסית זה הדיוט. (ואומר יש במקום פלוני). פי' לא (א) מיבעיא נביא שהסית אלא אפילו הדיוט שהסית והמסית את ההדיוט ואומר לו יש (ב) במקום פלוני כך אוכלת כך שותה כך מטיבה כך מריעה. אע"ג דאמר' בחולין [ד' נ'] אין הסתה בדברים ופרקינן והא כתיב כי יסיתך אחיך בן אמה ומתריצין באכילה ושתיה התם אין דרך לחם אלא באכילה ושתיה מיהו אם הסית בדברים (ג) גרידה

תועפות ראם

ואם ימא ב' ה' היינו שם יה לבדו מזבאר ללא חשיב אלא שמות שאין מיוחדין ואדנות בכלל וא"כ אין ראייה משם ומינה נשמע נמי דרש"י שפי' שם ביו"ד ה"י שם הכוזב ד' אותיות הכוזב ביו"ד ה"י א"כ דעמו כהרמב"ם וקשיא להתו"ם ועיין קול הרמז פ"ז דסנהדרין מ"ה שפי' דמ"ה שמואל א"ק ומוקב שם וגו' בנקבו שם יומת דא"ה עד שיפרש שם בשם דהוא מדכתיב שניה בנקבו שם יומת דהיינו שמפרש שם המבזר ומוקב הוא שם המבזר ור' מנחם ב"ר יוסי דייק בנקבו שם שתיבת שם הוא מיותר ומוני' דרש' לנמקלל אביו ואמו ועיין בהתו"ה סדר קדושים סי' ק"ב ועיין מש"כ לעיל סי' קפ"ט אות ב'. (ד) כ' השם חדש מ"ה רבינו פי' משה ביד' שמים לא זכית להבין דברי רבינו כו' ונוסחא מוטעת מזמנה לו ולפנינו כאלו ובגדפס הגי' פי' ביד' אדם ובגדור.

(א) ל"מ נביא שהסית כו' נראה דדברי רבינו הוא כתי' רבינא סנהדרין פ"ו א' ש' אמר שם כולה רבין היא ולא זו אף זו קתני ומפרש דדברי רבינא ללא כפרס' דקא' עמ"ס במשנה והמסית את ההדיוט ודלא כפיר"ת שם דרבינא ה"ק דמ"ס במשנה והמסית את ההדיוט משמע כל מי שמסית אפי' נביא אלא דריש' גופה דקתני המסית זה הדיוט לזא"י קתני ל"מ נביא שהסית אלא אפי' הדיוט שהסית אך יש להבין מאי רבנא היא דלדבריה בהדיוט המסית כ"ע ס"ל דבסקילה משא"כ בנביא דפליגי ר"ש ואמר בחנק וז"ל דלרבנן דס"ל דגם נביא שהסית הוא בסקילה שפיר היא רבנא דל"מ נביא שהסית מיתתו בסקילה אלא אפי' הדיוט שהסית. עי"ל דבאמת לענין מסית אין חילוק בין נביא להדיוט דכי משום דנביא הוא שהי' מתנבא בשם הקב"ה לעבוד ע"ו ומסית לאיש אחד שיעבוד ע"ו ישתנה דינו מאס לא הי' מתנבא בשם הקב"ה אלא מסית לחוד זה אין סברא כלל ועכ"ל דמחלוקת ר"ש ורבנן בנביא שהסית היינו שהי' מתנבא בשם הקב"ה לעבוד ע"ו ותל"מ. ואינו מסית ומדיח שיאמר בלשון נלך ועבוד או אלך ואעבוד. ועתה אחרי דבכח"ל לא הוי מסית ומדיח אלא משום נביא שהסית בזה פליגי ר"ש ורבנן דלר"ש בחנק ולרבנן בסקילה וכמו שביארו בסנהדרין ז' א' עי"ש וא"כ שפיר אמר רבינו ל"מ נביא שהסית היינו שהי' מתנבא בשם ה' לעבוד ע"ו והסית בזה לאחד לע"ו בודאי בסקילה אלא אפי' הדיוט שהסית בלי נבואה אלא בהסתה בעלמא ג"כ דינו בסקילה וכו' והי' מחשב מה שהקשה בס' פנים יפות דברים י"ג ב' דלר"י להבין הא דכתיב והנביא ההוא יומת דפשיטא הוא דכל מסית לע"ו חייב מיתה וכש"כ לר"ש דס"ל דהיתה בחנק למה יגרע משאר מסית עכ"ל ועי"ש מה שחירץ אבל לפי הנ"ל הוה א"ס ולק"מ אולם לשון הכוזב דברים י"ג ג' ובא האות או המופת וגו' לאמר נלכה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדם משמע דבאמת בנבואתו בשם הקב"ה מדיח ג"כ בלשון הדיוט המדיח נלך ועבוד ע"ו. וקשיית הפנים יפות יש לחרץ עפי' מש"כ הרמב"ן בפי"ה שמות כ"א ס"ו וז"ל והאמר במיתת המקלל יותר ממיתת המכה מפני שהאש הקללה מאו יותר כו' והעבירה כפי מציאותה תמיד לרבים יסור גדול עכ"ל ועיין לעיל סי' קע"ד שם שם רבינו לחרץ דלהכי אינאסריך לרבות אשה כאיש לקללת אב ואם לפי שאין דרך אשה לקלל שהרי צבית בעלה רגילה ועומדת ואין לה משא ומתן עם אדם כאיש הולך לרבות אשה עכ"ל. ומוזן כוונת רבינו עפ"מ"כ הרמב"ן דר"ל דלפי שאין הדבר מאו לא הוי מחמירין בה בסקילה יותר ממיתת המכה עד דרבינן לה מחיבת איש יתירא. והנה הרמב"ן בפי"ה דברים י"ג ט' כתב ואמר ולא יוספו לעשות כדבר הרע הזה [נבי מסית] כי הוא דבר מאו יעשה תמיד לולי המשפט אבל הענין הנביא המזכיר אינו בתדירות עכ"ל וא"כ יש לנו טעם נכון לחלק בין נביא למסית ואין זה ענין למ"ס בסנהדרין פ"ד ב' נבי מכה אביו ואמו ואימא עד דקטיל ל' מיקטל ס"ד קטל חד בסייף ואביו בחנק עי"ש דשם דבר מאו הוא בשום להרוג אביו כמו איש אחר וראי' לזה מסנהדרין ע"ב ב' כאן בנן על האב לטוב בן על האב כבא במחתרת על איש אחר עי"ש בחוס' ומש"ה שפיר הקשו שם ס"ד קטל חד בסייף ואביו בחנק. (ב) י' "יראה" כ"ל. (ג) בדברים גרידה מייחב כו' בס' משנת חכמים סי' כ"ב לפנת פנחא אות ב' כ' מדגפשי' דבפ"ק דחולין אמרינן דכי יסיתך היינו באכילה ושת' והפוסקים לא הביאו ופשוט דלדינא אין ב"מ בזה דאף אם הסית בלא אכילה ושתיה כל שהוא מסית חייב כו'. וכן ומקור' להרמב"ם מנשהמ"ח ס' מנחת חינוך בפי"ה מה"ל ע"ו ה"ה המסית כ' וז"ל עיין חולין ד"ד דאין הסתה אלא באכילה ושת' וכעת לא ראינו לרבינו שהביא זה וגם לשאר פוסקים ואפשר דאינו לעיובא וז"ע עכ"ל. ולא ראו דברי יורה"ד כאן שם' באר הטיב דאינו לעיובא וה"ר ממשנה גופה. ובס' יד הקטנה ח"ב הל' ע"ו פ"ד במנחת עני אות א' ביאר ד' הספרי דברים פ' פ"ו שאלמו שם כי יסיתך וגו' אין הסתה אלא עשות שנאמר אשר הסתה אותו איובל אשתו אחרים ואמרים אין הסתה אלא גירוי שנאמר אם ה' הסיתך כי ירח מנחה דבא פליגי דת"ק סבר דהסתה דכאן הוא כדרך האדם דהיינו באכילה ושת' ומש"ה יליף לה מאמר הסתה אותו איובל אשתו אבן אחרים ס"ל דאפי' בדיבור גרידה מייחב ומש"ה יליף לה מהסתה דלמעלה דאין אכילה ולכינו וה"ה הכא. וכו' אי מפרש תוספתא דכריתות פ"א סי' ד' שאלמו שם והאומר לחבירו לך ועבוד ע"ו והמסית כו' אע"ס שם בהם מנ"ל אין בזה קרבן מפני שאין בהם מעשה ע"כ ובפי' מנחה שלמה שם כ' שהגרד"ל מחק מהתוספתא. והאומר לחבירו לך ועבוד ע"ו דהיינו מסית עי"ש. ולי נראה דא"ס דנקמי בתוספתא והאומר לחבירו לך ועבוד ע"ו לאשמעין דאע"ג שלא הי' כדרך המסית באכילה ושת' אלא בדיבורא בעלמא

214 ספר עמוד ו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים

מיחייב [רתנן (ד)] כל חייבי מיתות אין ממנינן להן חוץ מוזהר אשר לשנים והם עדין מביאין אותו לב"ד וסוקלין אותו. אמר לאחד (ה) והוא אומר אמור מה שאמרת לי בסתר והלה אומר היאך נניח אבינו שבשמים ונלך ונעבוד עבודת כוכבים עצים ואבנים אם חוזר בו מוטב ואם לאו אלו שאחורי גדר מביאין אותו לב"ד וסוקלין אותו אלמא בהסתת דבור גרידא חייב. ותנן המדיח (ו) הוזה היה אומר נלך ונעבוד

תועפות ראם

נעלמא מיחייב ונקטו בתוספתא והמסית דהיינו כדרך הסתה באלם דהיינו באכילה ושתיה דלפ"ה אין בהם קרבן מפני שאין בהם מעשה ולא אמרינן דלכילה ושתיה הוי מעשה, וכו' ויבנו דברי רש"י בחולין ד"ד ב' ד"ה למעלה שאני וז"ל דאין אכילה לפניו אבל אדם לזרין לאכילה עיקר הסתה ידי' באכילה ושתיה עכ"ל ובפי' הרשב"א דבר לחומש בראשית ז"י י"ב להנאולין נ"ב מואלנאין הקשה בזה הרי גם המקשה ידע מזה ומש"ה הקשה על הכלל ומה זה משני ואני אומר דיפה פירש"י ומדויק ג"כ מש"כ רש"י אבל אדם כו' דלכאורה שפת יתר הוא דלא הול"ל אלא למעלה שאני דאין אכילה לפניו ותנ"מ. אך לפי ה"ל א"כ דהמקשה הו' סבור דאין שייך לשון הסתה אלא באכילה ושתיה ולא בדברים ולכן הקשה והסתה וחסיתי בו לבלשו חסם והא' אין אכילה ושתיה למעלה וחדש לו הסתה דשייך לשון הסתה גם בדברים היכא דאין שייך אכילה ושתיה אלא דבאדם לזרין לאכילה אין דרך להסית כ"א באכילה ושתיה מיהו אינו לעיכובא וכדברי הרא"ם והריטב"א בחידושי' לחולין ע"כ ב' על פרש"י שד"ה למעלה שאני כו' בוס"ל ואינו מחזור דאמאי לא נמרי לשון הסתה הסתה מהתם לך הנכון למעלה שאני דלאו הסתה ממנו דלא שייך הסתה ב"י עכ"ל וקשה ל"ה ריטב"א ממ"ש בספרי ה"ל אחרים אומרים אין הסתה אלא גירוי שנאמר אם ה' הסיתך בי ירח מנחה הרי דליפני כי יסיתך אחיך מהסתה האמור למעלה ולפרש"י א"כ דבאמת ילפינן מהתם דאינו לעיכובא דנלאו אכילה ושתיה נמי מיחייב מיהו דרך הסתה באלם באכילה ושתיה ומסתמא ויסתהו לעלות לרמות נגד ה' כדרך בני אדם ועיין ברכות ס"ב ב' א"ס ה' הסיתך בי ירח מנחה אר"א א"ל הקצ"ה לדוד מסית קרית לי הרי אני ממשיך בדבר שאפי' תשכ"ר יודעין אותו כו' ולפי"ז יש ליישב ד' הריטב"א ודוק. (ד) ליתא בכת"י והנה מהנדס. (ה) הוא אומר יש לי חבירים רוצים בך אם ה' ערום ואינו יכול לדבר בפניהם ממנינים לו עדים אחורי הגדר והוא כו' ז"ל וכו' בנדרס ומש"כ כאלו בסתר הוא פ' תיבת ביחוד ששינוי במשנה ונדרס כתוב ביחוד ופי' רבינו הוא כפרש"י ועיין פנים יפות פ' ראה שפי' ביחוד דהיינו יחוד האמיתי והתפא"י פ' ביחוד צבור עי"ש ובהנחות הגאון ר"ה לזוין כ"ו ב' ה' לשומות שפרש"י בבילה כ"ב ב' על ביחוד דמתני' ועיין הגרש"ם ומש"כ כאלו והלה אומר היאך ז"ל והלה אומר והוא אומר לו היאך כו'. (ו) המדיח זה האומר נלך ונעבוד ע"ז דמדיח עכ"ל ודע דיש להקשות למה אר"י אומר רב על מה ששינוי במשנה ס"ו א' המדיח זה האומר נלך ונעבוד ע"ז דמדיח עכ"ל שנו כאלו ואמאי לא אומר כן על המשנה דד' נ"ג א' דחשיב שם ביהדי נסקלין "הסמית" ע"ז הו"ל לר"י אר"י לומר מדיח עכ"ל שנו כאלו דלילו כשאין העיר נעשית עכ"ל אין מדיחיה בסקילה. וה"ל עפ"ה מהר"א בביאוריו לסמ"ג סוף לזוין כ"ו שכתב שם הסמ"ג ומה בין מסית למדיח ומסית יחידים מדיח את המרובין וז"ל מהר"א ז"ל א' ב' ג' עד עשרה קרויין יחידים אבל מדיח אינו חייב עד שידים מרובין כמוש"כ בס' מ"ע בסי' ס"ו עכ"ל הניחו בס' משנ"ס כ' כ"ב לפנת פננת אות ו' וז"ל דיש נ"מ בין מסית למדיח דמסית אף שלא עבדו המוסתין מ"מ הוא נסקל משא"כ במדיח עה"ל אינו חייב המדיח עד שיעבדו עבודת כוכבים אותן היחידים וכו' וכן לרב יוסף דמתירן בסנהדרין ס"א ב' ומתניחין [דקשיין אהדין] כאלו ביחיד הניסח כאלו [רישא דקתני תעובד ע"ז עובד אין אומר לא לא מייירי ביחיד הניסח אלא] ברבים הניסחים ועי"ש במהרמ"ל ס"א א' רש"י ד"ה האומר כו' דהסנהדרין הוא דלא נתחייב המסית בדיבורו אלא כשמדבר להניסח לשון שאם היה מודה לדבריו ומתראה לו היה חייב עי"ש שדבריו כנים ואמיתים כפשת הנמרא ז"ש רב יוסף כאלו ביחיד הניסח ר"ל דהיינו עד עשרה דלפילו מ' בנ"ל כשהסית ואשילו לא אמרו הן מ"מ הוא נסקל כדמפרש טעמא יחיד לא מיתלך וטעי בתריה פ' כיון שאילו אמרו הן לא מיתלך וטעי בתריה ואשילו מ' מיקרו יחידים לענין זה. כאלו ברבים הניסחים ר"ל עשרה דרבים הוו אשילו כשאמרו הן אין דיבורן ממנו כדמפרש טעמא רבים ממלכי ולא טעו בתרי' הילכך לא מיחייב המסית כשהסית לעשרה בנ"ל עד שיעבדו כדון מדיח ולזה כיון הסמ"ג לפי' מהר"א. והלפנת פננת שם כ' ע"ד מהר"א דאין דבריו מוכרחין עכ"ל ובאמת יש לפרש כמשא"כ כתובות דע"ה א' וכמה רבים שלשה וא"כ מש"א רב יוסף כאלו ברבים הניסחים פ' שלשה וכ"כ הפנים יפות דברים י"ז ח' וא"כ י"ל הא דתנן בד' כ"ג א' והמדיח דנסקל אע"ל שאין העיר נעשית עכ"ל כדון מ"מ מאחר שהמדיחין עבדו ע"ז מדיחיה בסקילה כדון מסית אלא דבמסית אפי' לא עבדו ומדיח דהיינו לרבים [לעשרה למהר"א או לשלשה להב"י] אינו חייב עד שיעבדו ולכן לא אר"י א"ר על אותה משנה במדיח עכ"ל שנו אלא על משנתו דד' ס"ו א' דבעינן דוקא שיאמר בלשון רבים נלך ונעבוד ע"ז ע"א ר"י א"ר דתנאי זה אינו אלא צעה"ל דכשאומר בלשון יחיד אעבוד אני בתחילה ואח"כ אחרי אין נעשית שיר הגדחת ועיין במראה הפנים לירושלמי פ"י דסנהדרין ה"ה ד"ה שנים ש"כ שם עמ"ש הרמב"ם פ"ד דע"ז ה"ו וזין שהודחה כולה בין שהודחה סוקלין את המדיחיה דלאו דוקא רובה קאמר לענין סקילה תמא"ס ששרי בפי' גבי מסית קאמר בין שהי' המוסת יחיד או יחידים מיתתו בסקילה כו' ואין חילוק בזה לבין מסית ולבין מדיח אלא לענין תורת הידדין קאמר עכ"ל והיינו כמו שביארתי. אך תמיכה על המראה הפנים שלא העיר מדברי הכ"מ שם שפי' דברי הרמב"ם בלשון אחר ש"כ המסתיון להדיח אינו חייב עד שתעשה כוונתו והיינו שהודח רוב העיר וכל שלא נעשה כן לא מחייב עכ"ל מיהו בס' יד הקטנה פ"ד מהל' ע"ז מנחת עני שם אות כ"ב תמה על הכ"מ דלטון מי שכיון לעבוד ע"ז רבות ולא עבד אלא א' וכי לא מחייב עד שתעשה כוונתו. גם לא העיר המראה הפנים ממש"כ הלח"מ בפ"ה מהל' ע"ז ה"ה צדעת הרמב"ם דדוקא שהי' כולה או רובה שנעשית עכ"ל או סוקלין את המדיחיה אבל א' לאו הכי אין סוקלין את המדיחיה ופסור מדין מיתת ב"ד וחייב בדי' שמים עי"ש שנתן טעם שכתב בדבר וידי הקטנה שם כ' ע"ד הלח"מ שאין זה אלא תימא ופלא ואין לומר שהוא ע"ד גיה"כ שהי' מפרש בתורה תמא"ס רבים ששנריכה צעה"ל וכל שלא נתקיימו בה כל התנאים איז הם ידועים כיחידים והוא מפני שעכ"פ א"ל להקל בהם מיחידים הניסחים מעתה בהמדיחים שלא מנינו בהם מפורש

ספר עמוד ו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קח

עבודת כוכבים ואמר רב יהודה אמר רב מדיחי העיר שאני. ותנן בסנהדרין פ"א [פ"ז ב'] כמה עושין עיר הנדחת מעשרה עד מאה דברי ר' יאשיהו ר' נתן (ז) אומר ממאה ועד רובו של שבט פ' אלו הן בכלל עיר וקרין להו וידיחו את יושבי עירם. ותניא [פ"ט ב'] נביא שהדיח בסקילה ר' שמעון אומר בהנך מדיחי עיר הנדחת בסקילה ר' שמעון אומר בהנך והלכה (ח) כרבנן.

אזהרה למסית מדכתיב וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות כדבר הרע הזה בקרבך. אזהרה למדיח דכתיב ולא ישמע על פיך. והכי אמרי' בסנהדרין פ' ד' מיתות [פ"ג ב'] ולא ישמע על פיך אזהרה למסית מסית בהדיא כתיב ביה וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות אלא אזהרה למדיח וענש בפ' ראה אנכי כי יסיתך אחיך וגו' וכתיב כי הרג תהרגנו וגו' וסקלתו באבנים וסת. והמדיח עיר ונביא שהדיח בכל (ט) מסית.

תועפות ראם

מסורס בחורה כלל כ"א שנמרין הדחה הדחה ממסית נמשכ"כ שלא נקל בהם יותר מיחידים המסיתים או מהמסיתים ליחידים ובחמת דבר זה נע"ל ורב עכ"ל ולענין קושין אחי לא אר"י א"ר על משנה הקודמת כן י"ל דה"ל ונפרו בגמרא אחרי שסיימה המשנה פי' המדיח ואמר אח"כ על כל דין המדיח שאינו בסקילה אלא במדיחי עה"נ. שו"ר בירושלמי פ"ו לסנהדרין ה"ב שאמרו שם מסית אומר בלשון גבוה והמדיח אומר בלשון נמוך מסית אומר בל"ק ומדיח אומר בלשון הדיוט ועיי"ש בגמרא הפנים שביאר דלשנא בעלמא קמפרש ולתפרך לשון הכתוב דכסחא מדבר בלשון גבוה ובל"ק הכתוב קורא מסית וכסחא מדבר בכל לשון ואינו מעיז כ"כ לומר כך היא חובתו וכו' נקרא לשון נמוך, ונעשה מסית ונעשה מדיח דקאמר ר"ל כסחא מדבר בל"ק שייך לקרותו כזה או כזה כו' ואין כלל נ"מ לדניא ולא מיד עכ"ל והערוך ערך סת הביא דברי הירושלמי בגי' מהפכת וז"ל הערוך ירושלמי מסית בקול נמוך ובלשון הדיוט מדיח בקול גבוה ובלשון הקודש עכ"ל וא"כ א"ש ברישא דמתניתין דקתני והמדיח בדיי נסקלין לא מיירי באתא דוקא במדיחי עה"נ דה"ל ליחיד אלא שומדנר בלשון שהמדיח מדבר נקרא מדיח אלא בדמשנא דד' ס"ז א' שפירס המדיח זה האומר נלך ונעבד ע"ז כזה אמר ר"י א"ר דמתניתין אחי לפרושי דין עיר הנדחת דלעולם אין נעשית עה"נ עד שהיו מדיחים אומרים בלשון רבים וזו המדיחים בסקילה כמו ששנינו ברישא דמתניתין ואלו הן הנסקלין כו' והמדיח וא"ש כזה מה שאמרו בסנהדרין ס"ז א' אימא סיפא המדיח זה האומר נלך ונעבד ע"ז ואר"י א"ר מדיחי עה"נ שנו אחת לרבנן ולא אמרו בגמרא אימא רישא אלו הן הנסקלין כו' והמדיח אחת לרבנן אבל לפי הכ"ל נק"מ מרישא דגם לר"ש מדיח ליחיד בסקילה כדין מסית וכי הימא היינו מסית היינו מדיח ז"ל דיש נ"מ בלשון אס מדבר בקול נמוך ובלשון הדיוט או בקול גבוה ובל"ק ותל"מ. אבל מסיפא דמתני' ע"כ דברי רב יהודה א"ר קשיא שפיר אחת לרבנן ומויטב מה שדקדק בספר תורת חיים לסנהדרין ס"ז א' עה"נ א"ר מדיחי עה"נ שנו כלן נראה דליטריך לאתווי הא דרב יהודה כו' עיי"ש מש"כ ואין דבריו עולין לפי דברי הלח"מ שזכרתי למעלה אבל לפי מש"כ בירושלמי ע"כ הולכין לאתווי הא דר"א א"ר. (ו) בגמרא ר' יונתן וכו' דבריייתא שבגמ' וכו' רבינו להלן ר"ע ע"ש (ח) והלכה כרבנן עיין בסנהדרין פ' א' דפליגי ר"ה ורב המנונא בעוקר הנוף דשאר מנות חסדא עוקר הנוף דשאר מנות ד"ה בחיך אבל רב המנונא אמר דלרבנן דר"ש בעוקר הנוף בין בעובד כוכבים בין בשאר מנות בסקילה ולענין הלכה כ' הר"ן בחי' לסנהדרין שם דהלכה כרב המנונא משום דרבא שם סבר לה כרב המנונא וק"ל אבין ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל ק"ס אבל הלח"מ רפ"ה מהל' ע"ז כתב בדעת הרמב"ם שפוסק כרב חסדא משום דרבו דרב המנונא הוא עיי"ש ולכאורה קשה למה לא פסק כרבא נגד אבין כה"כ הר"ן אבל עיין בהפסד"ל שם שכן וז"ל גמרא אבין סבר לה כרב חסדא ומתוך לה רבא סבר לה כרב המנונא ומתוך לה אבין כו' ומתוך לה המתנבא כו' רבא כו' ומתוך לה המתנבא כו' נל"ל עכ"ל. והנה שינה מנ"י שלמינו אבין סבר לה כר"ה ומתוך לה כר"ה וכן כרבא סבר לה כרב המנונא ומתוך לה כרב המנונא ולפי גירסת מהרש"ל פי' הגמרא אבין סבר לה דאסבר לה לך ברייתא דהמתנבא כו' כר"ה ומתוך לה וכן פי' רבא סבר לה כרב המנונא היינו דאסבר לה לך ברייתא דהמתנבא כו' כרב המנונא ומתוך לה ותל"מ. וכיון שכן אין רא"י מזה דאבין סבירא ליה כר"ה ורבא סבירא ליה כרב המנונא דהא לא אמרו בגמרא אבין ס"ל כר"ה כו' רבא סבירא ליה כרב המנונא אלא אבין סבר לה כר"ה כו' רבא סבר לה כרב המנונא כו' דאע"ג שאבין מפרש בברייתא כר"ה מ"מ אפשר דסבירא ליה להלכה כרב המנונא וכן כרבא להסיק ועיין בס' מה"ר כוף ח"ב ערך הלכה כבחרתי אותי ו' וכאן עדיפא ממה שלא אמרו באתא אבין סבירא ליה כר"ה רבא סבירא ליה כרב המנונא. מיהו הלח"מ בעמנו לא ס"ל כפירושי דלעולם מפרש בזוונת הגמרא דאבין סבירא ליה כר"ה ורבא סבירא ליה כר"ה ואפ"ה פסק הרמב"ם כרב חסדא דהוי רבו דרב המנונא כמפורש בלח"מ פ"ט מהל' יסע"ת הא"ה עיי"ש ועכ"ל לפי זה פירוש סבר לה היינו דאסבר לה למחלוקת דרבנן ור"ה וזכ"י מתוך לה עכ"ל דהיינו דמתוך לך ברייתא דהמתנבא כו' ולפי"ז גרסינן בגמ' בגי' שלמינו ומתוך לה כרב חסדא ומתוך לה כרב המנונא דלא כה"כ מהרש"ל ודו"ק. ובמש"כ הלח"מ בה' יסע"ת שם בדעת הרמב"ם שרבינו מפרש קיום מקאת ובעול מקאת דשאר מנות דהוי היום בעלו אותה ולמחר קיימו אותה דומיא דע"ז לא אמרו היום עבדוה ולמחר בעלוה והקשה ע"ז מה"כ הרמב"ם פ"ה דע"ז ה"ו וכן נביא השקר מיתתו בחיך וטע"ס שהתנבא בשם ה' ולא הוסיף ולא גרע משמע מהסת דאע"ל דלא שינה כלל ממש"כ בחורה חייב והמסוגיא שהבאתי משמע דאפי' שבטל מקאת פסור עכ"ל אומר אני דלכ"מ לפשט"כ הר"ן בחי' לסנהדרין שם עיי"ש שהביא גירסת מקאת ספרים אבל קיים מקאת ובעול מקאת דשאר מנות ד"ה פסור עד דמתיעד לך ומשמע דלכ' מתיעד לך שהתנבא לשקר חייב ועיי"ש פי' הר"ן דכסחא מקיים מקאת ומבעול מקאת בשאר מנות אף משום נביא שקר לא מחייב עד שנדע שהתנבא מה שלא שמע דאפשר שהוא נביא אמת והשו"ת ז"ל לנבטל מקאת כלומר לשעה כמו אליהו בחר הכרמל וא"כ כן הו' גי' הרמב"ם ופירושו וא"ש. (ט) בכלל מסית הן. כ"ה בגמרא ועיין להלן ס"ס רע"ז מש"כ שם בזה דעת דבדין נביא שהדיח דבסקילה לרבנן גם אשה נביאה בכלל דאע"ל דדרשין בסנהדרין קי"א ב' לענין מדיחי עה"נ אגשים ולא נשים עכ"ל כמו שגביא ילא מן הכלל דאפי' הוא נאחד נקרא מדיח עה"נ ובסקילה משא"כ בהלויים דרשין שם אגשים אין פחות משנים א"כ הא"ה אף אשה נביאה כשהדיחה עיר בסקילה וכמו שאמרו בספרי דברים פ' פ"ג בקרבך לרבות האשה ועפי"ז יש לפרש ד' החיטך מ' פ"ו לא ישמע על פיך שלא

ספר עמר ואיסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים

סימן רלט [פב].

מכשף. ויראת מאלהיך ושמור אשר צוה בך' שופטים לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעוני ומנחש ומכשף. ובאלה המשפטים כתיב מכשפה לא תחיה. ותניא בפ' ארבע מיתות [ס"ו א'] מכשפה לא תחיה אחד האיש ואחד האשה ולמה נאמר נאמר מכשפה שרוב נשים בכך שכשפים מצוין בהן. מיתתן במה. תני ר' יוסי הגלילי נאמר כאן מכשפה לא תחיה ונאמר להלן לא תחיה כל נשמה מה להלן בסיף אף כאן בסיף ר' עקיבא אומר נאמר כאן מכשפה לא תחיה ונאמר (א) כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו הענין לו מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה. אמר ליה ר' יהודה מפני שסמכו לו נוציא לזה בסקילה. אבל אוב וידעוני בכלל כל המכשפים היו ולמה יצאו להקיש אליהן מה אוב וידעוני דכתיב באבן ירגמו אותו דמיהם במ אף מכשפה בסקילה. ולא קי"ל כר' יוסי הגלילי דאמר בסיף אלא כתנאי דפליגי עליה דהלכה כרבים. ויש לשאול. דהא ר' יהודה לא דריש סמוכין אלא במשנה תורה ובקדושין פ' האיש מקדש [כ"ג א'] אמרין אליבא דר' יהודה דקדשים קלים אין חולקין בזבחים כנגד זבחים מדכתיב ולכל בני אהרן תחיה איש כאחיו וסמך ליה אם על תודה. וי"ל דכיון דכתיב זו (ב) הוי היקש סמוכין.

ותניא המכשף. זה העושה מעשה ולא האוחז את העינים. ושאלתי את מלמדי מהו כשוף. ולא שמעתי מהם דבר מיושר על זה. ונראה לי: כל דבר הנשעה (ג) בהשבעת שדים אינו כשוף. ואמרין פ"ד מתות א"ר איבו בר נגרי בלטיהם אלו מעשה (ד) כשפים בלהטיהם אלו מעשה שדים אלמא מעשה שדים היינו מעשה כשפים. ותניא בחלק [ק"א א'] שרי שמן ושרי ביצה מותר. ולפי עניות דעתי כל

חועפות ראם

שלא יקרא ב"ל לע"ז כו' דין העובר עליה בין איש ואשה שם בסקילה כו' ורבים תמכו עליו עיין בס' משנ"א סי' י"ט ויבין שמועה אחרת ב' ש' על החינוך ותימא גדולה הא קי"ל דדין מדיח בלוי אכל לא באשה נס המנחת חינוך שם כתב וז"ל על הרה"מ שכ' סתם שלא יקרא כו' נראה דאף אחד באוהרה זו ובאמת נר"ך שנים כו' אכל לפי הג"ל גם אשה בכלל דין זה ופ' אשה נביאה וכו' אף אחד באוהרה זו והוא נביא מיהו לא הו"ל להחיותו לשהות אלא לפרש. שו"ר שהרמב"ם ע"כ בס' מהל' ע"י ה"ב סי' ז' שהדיח רוב העיר נביא מיתתו בסקילה והגדלים ה"ה כחידים ואינם כהנשי עה"כ עד שהיו המדיחם שנים ע"כ וא"כ ה"ה אשה נביאה המדיחה היא בסקילה אכל העיר אין נעשית עה"כ דדין אנשים ולא נשים וא"כ באוהרתם מאוהרת מסית ולא יוספו לעשות ואין לפרש ד' החינוך לדין נביא:

(א) ונאמר להלן אם בהמה אם איש לא יחיה מה להלן בסקילה אף כאן בסקילה. בן עזאי אומר נאמר מכשפה לא תחיה ונאמר כו' לזה בסקילה אלא אוב כו' כ"ל. (ב) וי"ל. כן הגיה הגר"ד שליט"א חילס לא ביאר רבינו לפי"ו מקום בו"ו ועיין בתוס' יבמות ד' א' ד"ה וכו'. שגארו דכתיב וזאת תורת זבח השלמים. והריטב"א בחי' לקדושין נ"ג א' כ'. סי' לאו סמוכין דריש כו' אלא הקושא דרש"י שהו"א אומר בפירושו זאת תורת עכ"ל ואפשר שג"ל כאן דכיון דכתיב זאת תורת הוי כו' ור"ל כמס"כ הריטב"א דסמוכין שאלמו שם הוי היקש. ויותר נראה לסרס החינות וז"ל דכיון דכתיב סמוכין זו הוי היקש ור"ל כמס"כ התוס' יבמות שם שמוס דמוכה דמדלא כתיב בפ' ויקרא עכ"ל ובגדפס חסר מן ולא קי"ל עד ותניא וע' ה' מהר"ל לנדרות כ"א א' ויבמות ד' א' ובהסגנה קובץ שביט ד' 82 כתב אחד דעלם ממנו דר' יוחנן האומר בנימין ס' א' דתורה מנחיה מנחיה ונחיה כחם בנאמו דריש סמוכין (סוכה מ' ב') ובאמת נק"מ דשני התם דכתיב וכו' תמכרין כו"ו. (ג) הנעשה כ"ל. (ד) בלטיהם אלו מעשה כשפים כו'. וכ"ה בסמ"ג לאוין נ"ה והוא כג' הערוך ערך נ"ה שם מהר"ל בחדא"ג סנהדרין ס"ו ב' דלא כני' רש"י שגריס בהיפך ומה שהקשה מהר"ל שם לגי' הערוך כבר יישובו הגר"ס בהפלאה שבערין שם. וזיראים הנדפס כני' רש"י. והנה הרא"ש בפ"ו דסנהדרין כ' יראה כיון דרחב"ל ואב"י פירשו לנו מה הן מעשה שדים ומה הן מעשה כשפים. שדעתן מסכמת שמעשה שדים אינו בכלל כשפים ומותרים כו' והטור סי' קע"ט כתב בשם הרמ"ה שמעשה שדים הוא בכלל מעשה כשפים ועיין ביאר הגר"א שם סקכ"ו דראיית הרמ"ה דמעשה שדים אסור ממש"ס ס"ו ב' בלטיהם אלו מעשה שדים בלטיהם אלו מעשה כשפים כו' אלמא דכלל כשפים הוא והוא להיפך ממש"כ הרא"ש.

ודעת הר"א ממין הוא דעת שליטת דמעשה שדים הוא בכלל כשוף מ"מ ע"י הסגנה שרי דהשבעה לא מיקרי כשוף והוא מצוה דדברי רבינו ירוחם שכתב מעשה שדים נחלקו בו הפוסקים. הרמ"ה כתב שהוא בכלל מעשה כשפים וכ"כ קצת מהפוסקים. ויש שהתירו בכל ענין שאינו בכלל מעשה כשפים. וה"ר אליעזר כ' דמעשה שדים כנון להשביעם שיעשו חשון נראה שמוחר לכתחילה דמה לי להשביע שדים או מלאכים. ודמי להא דהו עסקי בספר יצירה כו' עכ"ל והביאו הב"י שם ועיי"ש גד"מ סק"ו. וז"י דברי רבינו יצירה כ"ה הרא"ש כ"ה הנעשה בהשבעת שדים אינו כשוף וע"י הביא ראייה דאמרין בפד"מ כו' אלמא מעשה שדים היינו מעשה כשפים [וכראיית הרמ"ה משם. הני"ל] ותניא בחלק שרי שמן ושרי ביצה מותר ועכ"ל דהשבעת שדים מותר וא"ל הויא דחלק דהיינו בהשבעה מותר אכל מעשה שדים בלא השבעה היינו מעשה כשפים כסנהדרין ס"ו ב' ומה סק"ס רבינו ודבר למד מעיניו מה מעוין שלא ע"י שדים אף מכסף שלא ע"י שדים ר"ל שלא בהשבעת שדים כמס"כ בס' הנדפס והיין למדו חכמים להשבעת שדים אינו כשוף דכתיב מעוין ומנחש ומכשף ותניא כו' דבר למד מעיניו כו'. ומה שאין אלו אומרים דבר הלמד מעיניו מה מעוין שלא ע"י שדים כלל אף מכסף שלא ע"י שדים כלל י"ל דגלי לן קרא בלטיהם בלטיהם דמעשה שדים נמי בכלל כשפים כחרטומי מזרים וכמס"כ הרמ"ה אלא דהשבעה אינו בכלל. כן הוא ביאור יצירה שלפנינו. אבל בס' הנדפס כ' דגמריין בפד"מ כו' בלטיהם כו' בלטיהם אלו מעשה כשפים אלמא השבעת שדים אינו כשוף עכ"ל ולפי"ו הוא כראיית הרא"ש ממש וא"ל אפי' בלא השבעה נמי כדעת הרא"ש באמת. ומה זה שדייק הרא"ש וכ' כל הדברים העשויים בהשבעת שדים אינו כשוף וראייתו בלאוין נ"ה שם כו' שם בזה"ל ודרש"י נמי התם (בד' כ' ב') בלטיהם אלו מעשה שדים בלטיהם אלו מעשה שדים למדנו

ההשבעה

ספר עמר ו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קט

העושה מעשה בלא השבעת שדים או מלאכים וברא שום דבר שיש בו ממשות [ומהפך (ה) לב] האיש או האשה ע"י מעשיו נקרא עושה מעשה וחייב. ותניא [ס"ז ב'] [מעונן ר'] ישמעאל אומר דהוא מעביר שבעה מיני [זכור] על העין וחכמים אומרים זה האוחז את העינים ור"ע אומר זה המחשב עתים ושעות. ודבר [למד] מענינו מה מעונן שלא ע"י שדים אף מכשף שלא ע"י שדים. וכן פטרנו למעלה האוחז העינים מסקילה. אבל במעונן איתא דקיי"ל כרבנן דאמרי מעונן זה האוחז את העינים. ועל המכשף ידעו (ו) כל חכמי לב כי הוא נמצא והוא המעכב את ישועתינו. והיינו דתנן בסוטה [פ"ט א'] והמכשפים נמלו את הכל.

ו' השני [חנן ג']

זקן ממרא ונביא השקר והמתנבא בשם ע"ז.

סימן רמ [ג']

זקן ממרא: ויראת מאלהך ולא תמרה את תורתו דכתיב ב' שופטים כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין וגו'. ותניא בספרי ומייתנין לה בסנהדרין באלו הן הנחנקין [פ"ז ב'] כי יפלא ממך במופלא בב"ד הכתוב מדבר פי' (א) שהב"ה צוה לתת ב"ד לכל עיר ועיר שידון דיני ממונות ודיני נפשות שנאמר שופטים ושונאים תתן לך בכל שעריך ועל מופלא שבב"ד שבאותו העיר חכם להוראה נאמר דין האמור בפרשה. והיינו דתנן באלו הן הנחנקין תלמיד שהורה לעשות פסול.

נחזור לברייתא [פ"ז ב'] ממך זה היועץ וכה"א ממך יצא חושב על ה' רעה יועץ בליעל. פי' שחלק על ב"ד הגדול שצריך עצה בעיבור שנים ובקביעות הדשים. דבר זה הלכה פי' למשה מסיני. למשפט זה הדין בין דם לדם בין דם נלה לדם לידה ויובה. בין דין לדין דיני ממונות ודיני נפשות ודיני מכות בין נגע לנגע בין נעמי אדם לנגעי בתים ולנגעי בנדים. דברי. אלו הערכין והחרמין וההקדשות פי' שאיסורן בא ע"י דבור. ריבות. זה השקאת סוטה ועריפת עגלה ושהרת מצורע. כשעריך. זה לקט שכחה ופיאה. וקמת מב"ד ועלית אל המקום מלמד שבית המקדש גבוה מארץ ישראל פי' לשכת הגזית מקום סנהדרין גדולה שאצל בית המקדש. אל המקום מלמד שהמקום גורם פי' (ב) אינו חייב עד שיטרה עליהם במקום ושיבתם והיינו [דתניא] [י"ז ב'] מצאן אבית פאני והמרה עליהן אין המראתו המראה. וסמני שאינו חייב אלא ע"י המראת ב"ד הגדול של לשכת הגזית (ג) שהוא גבוה מכל ארץ ישראל. והזהיר הכתוב בענין דכתיב לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. וענש הכתוב בסמוך והאיש אשר יעשה בודון לבלתי שמוע [וגו' ומת האיש ההוא] כדתניא בפ"ד מיתות [י"ז ב'] מות טטת בחנק אתה אומר בחנק או. אינו אלא באחת מכל מיתות האמורה בתורה אמרת כל מקום שאתה מוצא מיתה האמורה בתורה סתם אי אתה מושכה להתחמיר עליה אלא להקל עליה דברי ר' יאשיהו ר' יונתן אומר לא מפני שיהא קלה אלא שכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק. ר' אומר פי' רבי מפרש מעמיה דר' יונתן נאמרה מיתה בידי שמים ונאמרה מיתה בידי אדם מה מיתה האמורה בידי שמים מיתה שאין בה רושם אף מיתה האמורה בידי אדם מיתה שאין בה רושם והיינו בחנק. ותניא [בפ' (ד) אלו הן] הנחנקין [פ"ז ב'] אינו חייב אלא דבר

הועפות ראם

שהשנעת שדים אינו מעשה כשפים עכ"ל וכ' שם מהרש"ל צביאוריו וז"ל ה"ל למדנו שמעשה שדים אינו מעשה כשפים כו'. עכ"ל והוא נאמרת כדעת הרא"ש וכמ"כ בנ"ח נחלת שבעה סי' ע"ו וז"ל דלוחא גנמ' בד"מ בלמיס כו' והוכיח הרא"ש שם שמעשה שדים לא נאסר מדמחלק הנמרה בין מעשה שדים לכשף וכ"כ הסמ"ג להדיא שמעשה שדים אינו מעשה כשפים עכ"ל ועיי"ש בסוף הסמ"ג שרואה להשוות לנו המחולקים דמר אמר חדא ומא"ח ולא פליגי וגם הרא"ש שמתיר הוא ע"י השבעה כה"ר אליעזר וז"ל נראה. סו"ד גי' הכת"י ולמדנו מהפ"ד דפ"מ שמעשה שדים היינו מעשה כשפים נאמנו מאל ונרדף הנאמיר לארץ ולדרים אצל הירקאנמי סי' תקס"ג כתב ע"ש הרא"ש כמ"כ ביריאים הכדפס. (ה) הנהגות המוקפות נמחקות ככ"י וכן מה שנסמך המוסגר. ותחת "זכור" חסר ככ"י וכן תיבת למד ניתא ככ"י. המעתיק. (ו) ידיו. ככ"ל :

(א) פי' כו' כ"כ התוס' בסנהדרין פ"ז ב' ד"ה אחד דהא לא הוי כשאר מופלא שצ"ד כו' ומואל דרשתי כי יפלא במופלא שצ"ד הכ"מ דה"ק קרא מי שלא יפלא ממנו אלא דבר מופלא. (ב) פי' כו' כדע"ת שם ד"ה מלמד ועיין ע"ז ח' ב' הוד"ה מלמד שהקשו וז"ל וזה יושלים נמי איקרי מקום כו' ורצינו מתרץ לה במש"כ בסמוך וזנינן שא"ח אלא ע"י המראת ב"ד הגדול כו' שנאמר וקמת ועלית איזכו ב"ד שכל הסולכים אליו עולין הוי אומר זה ב"ד שנלשכת הגזית כו' ודו"ק. (ג) שנאמר וקמת ועלית איזכו ב"ד שכל הסולכין אליו עולין הוי אומר זה ב"ד שנלשכת הגזית שהוא כו' כ"ה בדפס וככ"י. (ד) נמחק ככ"י וכן המוסגר שנסמך. המעתיק.

רבינו

בח

218 ספר עמור ו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים

שזודנו כרת ושגנתו הטאת דברי ר' מאיר [ר' יהודה] אומר על דבר שעקרו בתורה ופירושו מדברי סופרים ר' שמעון אומר אפי' דקדוק אחד מדברי סופרים מ"מ דר' מאיר נטר דבר דבר כתיב הכא כי יפלא ממך דבר וכתיב התם ונעלם דבר מעיני העדה מה להלן דבר שהייבין על זודנו כרת ועל שגנתו הטאת אף כאן וכו'. ור' יהודה על פי התורה אשר יורוך כתיב עד דאיכא תורה ויורוך ור' שמעון אומר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אף כל דהוא וקיי"ל (ה) כר' שמעון לגבי דר' יהודה ור' מאיר ומסקינן [פ"מ א'] אפי' הוא אומר מפי השמועה [והם אומרים] כך הוא בעינינו נהרג. ואם הוראה לעקור את כל גוף המצוה פטור דתנן בהוריות פ"א [ג' ב'] הורו ב"ד לעקור את כל הגוף פטורין לבטל מקצתו ולקיים מקצת חייבין. פי' רב אשי כנמרא [ז' א'] יליף דבר דבר מוקן ממרא מה זקן ממרא מן הדבר ולא כל דבר אף בהוראה וכו'. אמר רב יהודה אמר שמואל אין ב"ד מורין חייבין עד שיוור בדבר שאין הצדוקין מודין בו אבל דבר שהצדוקין מודין (כן) [בן] זיל קרי בי רב הוא פי' ואינה קרויה הוראה לענין זקן ממרא אינה הוראה. והא (ו) דתנן לחובה

תועפות ראם

(ה) רבינו ס"ל כה"ל סי' נ"ג בהלכות קטנות דבני מערבא של ס' ר"מ וכו' הלכה כר"ס ור' יהודה ור"ס הלכה כר"ש ועיין יד מלאכי כלל תקע"ז בפורק והשם חדש תמה עליו שלא זכר שם נס דברי רבינו מיהו בסי' תק"פ לענין ר"מ ור"ס כ' עיין בסי' יראים ד"ד א' ונראה שכוין לפי' זה וכתב הווי העמודים דנס הראב"ן ר"ש דף קכ"ב ס"ל הכי דקיי"ל כר"ס לגבי ר' יהודה ועיין לעיל סי' ק"ח תולדה חמישית. ואע"ג דנני רבים למ"ע לית הלכתא כר"ס ואיך פסק רבינו כר"ס נגד ר"מ ור' יהודה. אולם כיון דתרווייהו לאו בחדא שיטתא ס"ל הו"ל כל חד כיחידא לגבי ר"ס והלכה כותיה נגד כל בסי' כלילת המורה מערכת הה"ל אות א'. (ו) וסא דתנן לחובה כו' [פי' לחובה שיתחייב ב"ד ע"י ומפרש רבינו ואולי] בגדה אבל שומרת יום כנגד יום פטור [דתנן במתניתין דלוריות ג' א' ה"ל חייבין] ושומרת יום כו' מודין בה מתירין מודין [כנ"ל] לה כו'. ומה שהביא רבינו מפ"א דיני ממונות נ"ג ב' עיי"ש בתוס' ד"ה שטעה כפי' רבינו ובגדלס ס"ס נ"ג חסר מן והא דתנן עד גמירא. ובמש"כ היראש לפרש זיל קרי בי רב הוא ואינה קרויה הוראה הוא דלא כפרש"י הוריות ד' א' ד"ה זיל קרי בי רב הוא וז"ל דכיון דאפשר לו ללמוד ולידע לא הווי שונג מעליא וקרוב למיזד הוי עפ"ל דלפי"ז וז"ל שאין זה הדין שייך כ"ל לפר שבה רק על השונג משא"כ בזקן ממרא ששיקר חיובו הוא על המזיד דוקא ואפשר שזו טעמו של הרמב"ם שלא הביא ד"ז בהל' ממרים. אולם רבינו הרא"ש פי' ואינה קרויה הוראה לענין זקן ממרא אינה הוראה וכ"כ הגאון מלנ"ס בספר ארצה"ח סי' י' אר"י סק"ג לאין חילוק בין הוראה שיתחייב ב"ד ובין הוראה שיתחייב הו"מ דהא בהוריות ב' א' יליף הוראת ב"ד מבוראה ו"מ שזרק שיאמרו מותרים אדם לעשות עי"ש"ש שהביא דברי רבנו היראש אלו. והנה בסי' חשן כ' להגאון בעל אור החיים כ' דהא דפסקין בדבר שהצדוקין מודין בו היינו לבתר דגלי קרא דקדורין בעוקר כל הגוף ממילא אמרין דה"ל להביא בעל אור החיים כ' מוקף הוא דבר שהצדוקין מודין בו דמ"ס. ובז"י דברי רבינו שדקדק עליו השם דהש"ל להביא כאן מתניתין דלוריות דהורו ב"ד לעקור כל הגוף פטורין ואין לומר דל"מ לענין ו"מ - דלדבריה לפי' רב אשי עיקרא. דמילתא בז"מ כתיב ויחר הו"ל להביא משנה דבסנהדרין פ"ח ב' אין תפילין כו' פטור. אולם לפי' הכ"ל אתי שפיר דרבינו ר"ל דלענין ו"מ דבדר שהצדוקין מודין בו פטור וליף לה מהורו ב"ד דפטורין בדבר שהצדוקין מודין בו וטעמא מדגלי קרא דפסקין בעוקר כל הגוף ממילא דה"ל במקצת נפא דבר שהצדוקין מודין בו וא"כ ה"ל בזקן ממרא דפטור בעוקר כל הגוף פטור נמי. בדבר שהצדוקין מודין בו. ולענין עוקר כל הגוף בז"מ דלפי' גמ' מדכתיב מן הדבר ולא כל דבר בתוספתא וליפי' לה ממק"א וז"ל שם אתה אומר מקצתו ולא כולו או אינו אלא כולו ת"ל בין ד"ל לנס ולא כל דס כו' בין נגע לנגע ולא כל נגע עכ"ל וז"ל דזהו מ"ס בספרי פ' שופטים פ' קנ"ב עיי"ש במאמר עין אות ה' שהביאה מכת' וז"ל ד"ל בין דס לנס ולא כל דס בין נגע לנגע ולא כל נגע עכ"ל דר"ל דמינה ילפינן דדוקא בעוקר מקצתו נעשה ו"מ ולא בעוקר כל הגוף וכמ"ס בתוספתא. והמאמר עין שם מפ' ר"ה הציאה לדבר אחר ונראה כמו שכתבתי. וזוה מיושב מה שהניח בנ"ע בסי' תוספתא העזרה לח"כ ש' ויקרא דיבורא דתפלת פ"ד וז"ל שם ונ"ע אבל הני אמוראי גמ' דשנכו דרשה דברייתא וילפי' משעמי אחריני עכ"ל דלפי' הכ"ל ההיא תוספתא. איתא בספרי בלשון דבר אחר ולא דכ"ע היא. ודע דבסנהדרין פ"ח ב' אמרו בברייתא לענין ו"מ אינו חייב עד שיעשה כהוראתו או שיויר לאחריו ועשו כהוראתו ע"כ וכתב בסי' תוספתא העזרה הכ"ל דיבורא דתפלת פ"א דעשה בעצמו מאשר יעשה נפקא. ועשו אחרי' מנו"ש דבר דבר לפי' מלצור מה התם הוראה תלויה בב"ד ומעשה תלוי בקהל אף בז"מ כן וכ"כ הרב ק"א ז"ל עיי"ש. ואני אומר דהני תרתי מילי שיעשה כהוראתו או שיויר לאחריו ועשו כהוראתו תרווייהו מאשר יעשה נפקא כמו שאמרו בירושלמי במהדרין פ"א ה"ג א"ר הילא תני ר' ישמעאל כן אשר יעשה לא הוא שיעשה עכ"ל וה"פ דתני ר' ישמעאל אשר יעשה [וכי] לא הוא שיעשה דבורא אס הורה עמ"ל לאחריו ועשו כהוראתו מיקרי נמי והאיש אשר יעשה בידון כנ"ל כפי' דברי ר' ישמעאל ודלא כהפתי משה שם שכתב דה"ל לאו דוקא הוא שיעשה אלא אפי' הורה ע"מ לעשות חייב דלפי' הפתי משה הו"ל אשר יעשה לא שיעשה הוא אלא לפי פירושו לא הוא שיעשה מדויק הלשון היטב ועפ"י"ז ג"ל לפרש עוד במש"כ בירושלמי מקודם לזה ובאת לרבות ב"ד שביבנה ר' זעירא אומר לשאילס ו"מ שהורה לעשות ועשה חייב הורה ולא עשה פטור הורה ע"מ שלא לעשות פטור הורה ע"מ לעשות אע"פ שלא עשה חייב א"ר הילא כו' דה"פ ובאת לרבות ב"ד שביבנה כמו שביאר הגאון מלנ"ס בפי' התו"ה פ' שופטים סי' כ' עמ"ס בספרי כלשון הוס ופי' שם לרבות ב"ד שביבנה דאע"פ שאין חייב מיתה על המרבהם בכ"ל אם אמרו לו מזה לשמוע בקולם ועיי"ש סי' כ"ב ואח"כ אמרו בירושלמי מילתא באפי' נפשיה ר' זעירא אומר לשאילס פי' ר"מ מחתפק ושאלו כמו שמפרש ואולי ו"מ שהורה לעשות ועשה חייב הורה ולא עשה פטור [או דילמא] הורה ע"מ שלא לעשות פטור הורה ע"מ לעשות אע"פ שלא עשה חייב והספק ושאלת ר' זעירא קאי אמתניתין דשם שהורה לעשות חייב שנאמר והאיש אשר יעשה בידון וגו' אינו חייב עד שיויר לעשות וע"ר ר' זעירא אומר וגם הוא שאל

ספר עמוד ו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קי

(ז) וקרי תוראה להוכח. בנדה אבל שומרת יום כנגד יום פטור. ושומרת יום כנגד יום כתיב והצדוקין מודין בה ומתציגין לה בהוריות פ"א ד' ה' ומוקמינן בהעראה שלא כדרכה אבל שכיבה שלא כדרכה בלא העראה הוי דבר שהצדוקין מודין בו. והא דאמרין בסנהדרין פ"א דיני ממונות [ג' ג'] שלא כדרכה הוי דבר שאין הצדוקין מודין בו בהעראה שלא כדרכה מפרש לה כי היכי דלא תיקשי האי דהוריות.

סימן רמא [לד]

נביא השקר. הוהיר הכתוב על נביא השקר בפ' שופטים דכתיב אך הנביא אשר יויד לדבר דבר בשמי אשר לא צויתיו לדבר לא צויתיו (א) אוהרה וענש הכתוב בסמוך ומת הנביא ההוא וכל מיתה האמורה סתם אינה אלא חנק. כאשר פירשנו למעלה בזקן ממרא. ותנן באלו הן הנחנקין [פ"ט ה'] גביא השקר המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו. ותניא בגמרא ג' מיתתן בידי אדם ושולשתן מיתתן בידי שמים המתנבא מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו והמתנבא בשם עבודת כוכבים מיתתן בידי אדם הכובש את נבואתו והמותר על דברי נביא ונביא שעבר על דברי עצמו מיתתן בידי שמים. מנה"מ. אמר רב דאמר קרא אך הנביא אשר יויד לדבר דבר זה המתנבא מה שלא שמע אשר לא צויתיו לדבר זה המתנבא מה שלא נאמר לו דמשמע אשר לא צויתיו הא להברו צויתי ואשר ידבר בשם אלהים אחרים זה המתנבא בשם עבודת כוכבים ומת הנביא ההוא. הלכך יהיה אדם (ב) אפי' דרך בדחנות ושחוק הב"ה אומר לי כך ולפי שראיתי בני אדם אומרים כך ואינם מרגישים בעון הדבר כתבתיו.

סימן רמב [עו]

המתנבא בשם עבודת כוכבים הוהיר הב"ה שלא להתנבאות בשם עבודת כוכבים בפ' ואתחנן [י' יז] דכתיב (א) לא תלכו אחרי אלהים אחרים ואין לך הולך אחר עבודת כוכבים יותר ממתנבא בשם עבודת כוכבים. וענש בשופטים דכתיב ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא ומיתה האמורה בתורה סתם היא פחנק. ותנן באלו הן הנחנקין [פ"ט ה'] המתנבא בשם עבודת כוכבים שאומר כך אומרת עבודת כוכבים פלונית אפי' כיון את ההלכה (אפי') לטמא את השמא ולטהר את המהור.

וו השלישי

לאוין י"ב. לא יהיה לך. לא תשא את שם ה' אלהיך. לא תוכירו. ולא ישמע על פיך.

תועפות ראם

שאל. מה שאומר הוא דבעינן עשייה ג"כ כפסוק דקרא אשר יעשה ולא הורה לעשות ולא היה שם עשייה. ומה ששאל הוא אי בעינן עשייה דידיה דוקא או דילמא ה"ה עשייה לאחרים כדידיה דמי ואין חשש מה שחזק בירושלמי תיבות "או דילמא" דתני לישנא קלילא ואחי ספיר ע"ז דברי ר' הילא למיפשא שאלת ר' זעירא מהא דתני ר' ישמעאל כו' וכו' והיינו כהכריתא שזבנלי שיעשה כהוראתו או שורה לאחרים ויעשו כהוראתו והפני משה שם הלך בדרך אחרת צפי' הירושלמי ועיי"ש במראה הפנים ד"ה ר"ז אומר לשאילה ובד"ה ז"מ שהורה לעשות ועשה חייב והנ"ל כתבתי. טוב התבוננתי דיל' ר"ז אומר לשאילה דהיינו ר"ז אומר כל הקד' להלך ושאל מנ"ל זה וז"ל שהורה לעשות ועשה חייב הורה ולא עשה פטור הורה ע"מ שלא לעשות פטור הורה ע"מ לעשות חייב ע"מ שלא עשה חייב כ"ז אחר ר"ז ושאל מנ"ל הא דא"ש שלא עשה הוא בעמלו רק הורה לעשות לאחרים והם עשו ויהיה חייב וע"ז אחר ר' הילא תני ר' ישמעאל כן כו' דמקרא אשר יעשה ילפינן גם לאחרים שעשו דהיינו הך כנ"ל ולפי"ז לא נאסרד לומר ולפרש כאילו היה כתוב בירושלמי "או דילמא". (ז) הלשון פה קצת קשה ומגומס. והדברים האחרונים ליתא בנדפס. יאס"ו.

(א) הסמ"ג לאוין ג"ד כי דאזהרתו מלא תכחשו ולא תשקרו והפסוק בנ"ל ע"ז פ"ה ה"ד כי דאזהרתו מדכתיב לא תענה ברעך לבדאי בירושלמי שלחי השטרפין עיי"ש ובחי' מהרד"ם לס' המלות ג"ל כ"ז לא זכר דברי הפסוק גם מש"כ שם מהרד"ם עמ"כ הרמב"ם שם, ולשון האזהרה בזה אמרו אך הנביא אשר יויד לדבר דבר בשמי אשר לא צויתיו, וז"ל ובאמת אין זה אזהרה אלא עונש עכ"ל ונלם ממנו לשון היראים לא צויתיו אזהרה היא וכ"ל דעת החיטוב מ' חק"ו שלא הביא מהיכן מוזכר והמנחת חינוך דקדק עליו בזה ונראה ברור דכוונת החינוך כדברי רבינו והרמב"ם לא צויתיו אזהרה היא ועל אותו פסוק קאי וכ"ל בספר סדר המלות סי' מ"ג צפי' דברי הרמב"ם ג"ל כ"ז ולא זכר שם דברי היראים. (ב) אדם שלא יאמר אפי' כו' כנ"ל וכ"ה בהגמ"ל פ"ה מהל' ע"ז ה"ה:

(א) הרמב"ם מ"ל כ"ז והסמ"ג לאוין ג"ד והחיטוב מ' חק"ו כתבו שאזהרתו מושג אלהים אחרים לא תוכירו והשם חדש ליראים הנדפס סי' ג"ד כי נראה מדברי רבינו דאזהרה למתנבא בשם ע"ז לנפיק ג"כ מהך דאשר לא צויתיו דהך לא צויתיו קאי לנפיק ולאחריו ולא זכר דברי רבינו היראים סי' ע"ז והוא מש"כ כאן בהכח"י שהביא האזהרה ממק"ל ועלובה עיסה כו'.

ספר עמוד ו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים

לא יחליפנו ולא ימיר אותנו. לא תשבעו בשמי לשקר. לא תחניפו ולא תטמאו את הארץ. לא תדרוש שלומם וטובתם. אל תאמר בלבבך בהדוף. לא ידע לבבך בתתך לו. (לא (א) יהיה לך).

סימן רמג [סג]

[לא יהיה לך]. ויראת מאלהיך ולא (ב) תקבל אלהות שהם מעשה יוצר דכתיב בעשרת הדברות ראשונות ואחרונות לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. ותניא במכילתא למה נאמר. והלא כבר נאמר אנכי ה' אלהיך שניאמר לא תעשה לך פסל אין לי אלא שלא יעשה מניין שלא יקיים העשוי כבר (ג) כבר שמעתי פי' שלא ישמע בשם עבודת כוכבים לכן קראתיו איסורי דבור. ותניא למה נאמר והלא כבר נאמר לא ישמע על פיך. ונ"ל לפרש לסיים ברייתא לא יתקיים מניין ת"ל לא יהיה לך ואין מקרא יוצא מידי פשוטו לפי שנאמר אנכי ה' אלהיך למדנו שצוה ה' שימליכוהו עליהם אבל שלא [לשתף דבר אחר עמו לא למדנו לכך כתיב לא יהיה לך אלהים אחרים על פני שלא] לשתף דבר אחר עמו. ואע"פ שקבלת אלוהות אחרות יש סקילה כדתנן [בסנהדרין ס' ג'] והמקבלו עליו באלוה הוואל ופי' במכילתא במקיים ופירשנוהו בלא ישמע כללתו בחייבו לאוין.

סימן רמד [שיג]

לא תשא. תירא את השם הנכבד את ה' אלהיך בדכתיב בעשרת הדברות לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא כדתנן בשבועות פ"ג [כ"ט א'] איהו שבועת שוא שנשבע לשנות את הידועה על עמוד של אבן שהוא של זהב על האיש שהוא אשה ועל אשה שהיא איש נשבע על דבר שאי אפשר להיות כגון אם לא ראיתי גמל הפורח באויר אמר עולא והוא שניכר ל' בני אדם אבל (א) אוכל ולא אוכל אכלתי ולא

תועפות ראם

(א) כאן הוא ס"ס ונ"ל אחר סימן רמ"ג ולכן מחקתיו כאן והנהגתו בסמוך. (ב) ולא תקבל כו' פי' רבינו הללו דלא יהי' לך כמס"כ הרמב"ן בפי' התורה ובהשגותיו למה"מ נ"ל ה' שהוא מניעו בע"ז מהמקבלו עליו באלוה ולא יאמר לו אני אתה עיי"ש ונ"ל כאן ולא תקבל אלוהות שהם מעשה יוצר דכתיב כו' לא יהי' לך ונ"ל אך הביא אח"כ המכילתא למה נאמר והלא כבר נאמר אנכי ה' א"ל עד שדרשו לא יהי' לך נאמר על המקיים ע"ז צביתו וברשותו כן הוא לפי' רבינו במכילתא משא"כ להפ"י ששמע דרשו במכילתא לא יהי' לך על המקיים בשם ע"ז אולם כ' רבינו אחר דברי המכילתא ואין מקרא יוצא מידי פשוטו של מקרא הוא כמס"כ בראש הסימן ולא תקבל אלוהות שהם מעשה יוצר ואי משום קשיית המכילתא למה נאמר והלא כבר נאמר אנכי ה' א"ל ע"ז כ' רבינו לתרץ לפי' פשוטו לפי' שנאמר אנכי ה' א"ל למדנו כו' אבל שלא לשתף דבר אחר עמו לא למדנו לכך כתיב לא יהי' ונ"ל שלא לשתף דבר אחר עמו [כנ"ל כאשר הנהיג והמעתיק דלג מן שלא הראשון לשלל שאלתיו] וסיים רבינו אח"ז ואע"פ שקבלת [כנ"ל] אלוהות אחרות יש סקילה כו' והיינו לפי' פשוטו של מקרא ור"ל ונ"ל אין מקום למדנו בוי"ו השלישי צין הלאוין אך הוואל ופי' במכילתא במקיים ופירשנוהו בלא ישמע והיינו לפי' הפירוש ששמע כללתו בחייבו לאוין ור"ל בעמוד הזה עמוד הששי דמיידי באיסורים הנעשים צדיבור ודרש נעשה רע לשמים ולא לבריות ולהפ"י שפי' רבינו בהמכילתא שלא יתקיים צביתו וברשותו שייך נ"כ בחייבו לאוין אך לא באיסורי דיבור כנ"ל פי' המשך דברי רבינו בכל הסימן ובגדפס ס' ס"ג חסר פי' המכילתא גם חסר שם מס"כ כאן ואע"פ כו' ע"ס. ודע דלפנינו במכילתא יתח' חיצות והלא כבר נאמר אנכי ה' א"ל ולכן פי' צבורי המדות שם למה נאמר לשון לא יהי' ולא נאמר לא תעשה. ועיין בסמ"ג לאוין א' שבי' ואין מקרא יוצא מידי פשוטו ומלשון על פי דורש במדרש כפשוטו שאכור לשתף ע"ס וד"ל וזהו מה שאומר שם אין מקרא יוצא מידי פשוטו ובפסד"מ [ס"ג א'] שאומר שם שכל המשתף ע"ס וד"ל נעקר מן העולם שנאמר בלתי לה' לצדו המקרא ההוא בל לעולם וזה לאוהרה עכ"ל הסמ"ג ונראה לי דהסמ"ג לפרש דברי רבינו היראים בל מש"כ היראים ואין מקרא יוצא מידי פשוטו היינו מלשון על פי דורש הרא"ם במדרש כפשוטו שאכור לשתף ע"ס וד"ל ועיי"ש בציאורי מהרש"ל ואף שלא זכר שם בסמ"ג וזכרנו הרא"ם בספר יראים מ"מ אין לומר דתיבות ואין מקרא יוצא מידי פשוטו הוא לשון המכילתא וליתא במכילתא לפנינו ולשון היראים הנדפס ולפי פשוטו נראה לי לפי שנאמר כו' ודו"ק וצדיק הוזהר פי' יתרו ד"ה על פי כ' צוה"ל על פי במכילתא וכו' הסמ"ג לאכור שחוק ותימה דנגמרא סנהדרין דס"ג מיימי לה' מדכתיב פי' משפטים בלתי לה' לצדו ואפשר דכאן כתב לך לדיוקי דכ"ל אין מוזהרין על השיתוף עכ"ל והנה מס"כ ותימה נ"ל ותמה דהא הסמ"ג הקשה זה 'ואפשר' שכ' הרה"ז הוא תיחון לקשיית הסמ"ג וגם נראה מדבריו דעל פי לאכור שיתוף הוא במכילתא ובאמת לא נראה כן מהסמ"ג והיראים. (ג) כבר ת"ל לא יהי' לך. שמעתי כו' יסע בשם כו' כנ"ל ונראה לפרש לפני הפירוש ששמע שלא ישמע בשם ע"ז יתפרש מ"מ במכילתא שלא יקיים פי' כמ"ס במשנה דכנהדרין ס' ב' והמקיים בשמו שפי' נשבע מתרגם מקיים כפס"י שם והמקיים בשמו. שבעה כו' וע"ז תמה רבינו למה נאמר והלא כבר נאמר ל"ל על פיך וזמנו שדרשו ע"ז בסנהדרין ס"ב ב' ולכן פי' רבינו כוונת המכילתא לא יתקיים מנין דהיינו למשסה ע"ז צביתו וברשותו ועו"ל לא יהי' לך:

(א) אבל אוכל ולא אוכל אכלתי ולא אכלתי כו' אין נקראות שבעות שוא. לפי' כד"ל א"ר יוחנן אכלתי ולא אכלתי שוא

222 ספר עמוד ו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים

אותן ברבית. ותניא [ע"ז י"ג ח'] הולכין ליריד של עובדי כוכבים ולוקחין מהן בהמה. ומצינו בכמה מקומות [שנשאנו ונתנו] עם העובד כוכבים בפרק קמא דהגזול בתרא [ק"ג י'] רבינא זבן דיקלא לצלוחי וכו'. אבהו דשטואל נופיה דאסור אמרין זבן לקנא דדהבא מעובד כוכבים דפלסידא (ג) וטובא איכא ואיני צריך להן. יש לנו לפרש כאשר פירשתי. ואמרין בסנהדרין פ"ד טיתות [פ"ג י'] (*) כל עבודת כוכבים הכתובה בתורה מותר להזכיר (*) (ד) וטעמא כיון שהזכיר נתבטלה. ומאותו טעם שהתורה [מוכרת] אותה אנו רשאין להזכירה וזה שאינו אסור להזכיר אלא (*) (ה) לא אלא בש' שניות (*) אלהות שנתנו לה שם שמשמע אלהות (*) הדיוטות כגון ארטל (*) אע"פ [שעשה] אותן אלהות (*) וכ"ש אלהים אחרים לא תזכירו כ"ש (*) הקפיד הכתוב. והיינו טעמא דתנא [ע"ז מ' ח' א'] אלו הן אידוהן של עכו"ם (*).

סימן רבו [שיר]

לא תשבעו בשמי לשקר. שבועת שוא (א) הזהירה תורה עליה בפ' קדשים לא תשבעו בשמי לשקר. ואמרין בשבועות פ"ג [כ' ז'] כי אתא רב דימי אמר ר"י אוכל ולא אוכל שקר ואזהרתיה ולא תשבעו בשמי לשקר אכלתי ולא אכלתי שוא ואזהרתיה מהכא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא קונמות בלא יחל דברו, כי אתא רבין א"ר ירמיה א"ר אבהו א"ר יוחנן אכלתי ולא אכלתי שקר ואזהרתיה מהכא ולא תשבעו בשמי לשקר אוכל ולא אוכל עובר בלא יחל דברו ואיהו שבועת שוא נשבע לשנות את הידוע לאדם. ותניא ולא תשבעו בשמי לשקר מה ת"ל. לפי שנאמר לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא יכול לא יהא חייב אלא על שם המיוחד בלבד מניין לרבות כל הכנויין ת"ל בשמי בכל שם שיש לי והלל את שם אלהיך בשבועות שוא ושקר הלול השם. תניא בנדרים פ"א [י' ח'] כנויי שבועות כשבועות שבותה שקוקה נדר במותי הרי אלו כנויין לשבועה וכנויין דאורייתא (ב) דקיי"ל כר"י דאמר לשון גוים הם (בית שמאי אוסרין וב"ה מתירין והלכה כב"ה). וכנויי כנויין דאינן דומין לשון שבועה כ"א מן הצד (ג) ולא אותם בלבד שהזכירו חכמים נקראין כנויין ותן לחכם ויחכם עוד. הלכך צריך אדם להזהר שלא להוציא מפיו דבר דומה לשבועה ולנדר. ויען לאו דלא יחל דברו עונה (ד) על כל שבועות ואיסורים דכתיב או השבע שבועה לאסור איסור על נפשו לא יחל דברו. יחדתים להכניסו בכנויים לבדו.

בתניגה בסוף פ"א [י' ח'] דרשין לא יחל דברו. הוא אינו מוחל אבל אחרים מוחלין לו. ופי' חכמים בנדרים פ"ד נדרים [כ"ג י'] הלכה פותחין לו בהרשה ונוקקין לו (ח) פי' הרשה שמתחרט מעיקרו.

העפות ראם

ועיין בתוס' דנכורות שם ובסו"א למגילה שם. (ג) לפינו שמואל זבן כו' צמד דפרזלא ועיין לעיל סי' קכ"ד אות ח' צביאורי. (ד) להזכיר שמה וטעמא כיון שהזכיר אותה בתורה ודלי' נתבטלה כ"ל וכו' צנדפס ומש"ר אח"כ ומאותו טעם כו' כ' השם חדש נראה שזוהי טעם אחר כלומר אפי' אם לא נתבטלה ואין אנו יודעים טעם להחיל מלותו כעטם שהתורה כו' אנו רשאין להזכירה וכ"כ הלבוש צו"ד סי' קמ"ז עכ"ל ועיין יפה"ד ח"כ דרוש ז' בשם הזוהר, ועיין בתשו' חו"י סי' ח' שהקשה שם על הטעם שכ' רבינו דהא הניצח שסופר כל נבו ודלי' קיימת היתה אז ולא נתבטלה ואפי' הזכיר שמה וזמנה שכ' רבינו כלן וזה שאינו אסור להזכיר אלא כו' נראה דגם ע"ז הכתובה בתורה דמותר להזכיר שמה ג"כ מה"ט הוא ובנדפס בני' ונראה לי דאינו אסור להזכיר אלא כו' משמע דמילתא בלפי נפשי' הוא וכ' החכם המעתיק יאס"ז כלן צוה"ל כל העמוד בכת"י מטושטש ומחוק המלות ובעמל רב הנאחי המעט הזה עכ"ל. (ה) אלא שם שנותן לה לשם אלוהות משמע אלוהות אצל שם הדיוטות כגון שמות בעלמא כשמות הנכרים אעפ"י שעשאוהו אלוה כיון שזוהי השם אין צו אלוהות ואדנות וגם לא ניתן לו לשם כך מותר וטעמא דכתיב וטעם אחרים לא תזכירו בשם אלוהות הקפיד הכתוב כו' כ"ה בצאנ"י ספ"ה מה"י ע"ז בשם הרא"ש ובנדפס איתא אצל שם הדיוטות כגון כרע כל קרם נבו אעפ"י שעשאו כו' ועיין ע"ז כ' ח' חוד"ה אבני ולדברי רבינו היראים ניתא ועיין תשו' חו"י ה"ל:

(א) שוא. נראה דל"ל שקר ועיין סמ"ג לאוין רל"ט שכתב נשבע שלא יאכל ולא אוכל או נשבע שאכל ולא אכל הר"י שבועת שקר כרביין א"ר יוחנן בפ"ג דשבועות עכ"ל ואע"ג דרביין א"ר א"ר אוכל ולא אוכל עובר בלא יחל דברו היינו משום כל יחל נמי דליכא אצל לא פליג אדרב דימי בלכא כ"כ בעט"ש שאלתא ע' אות ח' צביאורי דברי הסמ"ג ומש"ה גם רבינו הביא דברי ר"ד אע"פ שהביא דברי רבין אח"כ היינו משום להבא אצל ולא אוכל שקר דכ"ע ס"ל הכי. (ב) דאורייתא דק"ל כר' יוחנן כו', משמע דרבינו ס"ל דלר"ל דפליג על ר' יוחנן כיוניין דרבנן וכמש"כ הרשב"א בחי' ריש נדרים ולמ"ד לזון שזדו להם חכמים איכא למימר שאין הכינויים כנדרים לקרבן ולמלקות וכינויים כנדרים לאסור קאמר ולעבור עליהם בכל יחל דרבנן וכהר"י בשם רבינו יחיאל בתוס' דנדרים ד"ה ח' ונדרים מס' נזיר ומש"ש בתוס' אלא לענין מלקות כוונתם. מכת מרדות משום שעבר על כל יחל דרבנן כמש"ס הגאון רמ"ח ריש נזיר ובס' שלמי נדרים ריש מס' נדרים וכמש"כ רבינו כלן כ"כ לעיל סי' רמ"ד ודלא כהר"ן ריש נדרים ומסקנת הרשב"א שם דלכ"ע כיוניין דאורייתא ומש"כ בס' שלמי נדרים שם ושמעתי בשם גדול אחד שכתב לתרץ קשייתם כו' כ"כ האורח מישור ריש מס' נזיר. (ג) כלן צ"ל מה שכתבו לעיל ב"ש אורקין וב"ה מחירין והלכה כב"ה" וכ"כ להלן סי' שג"ג. (ד) עונה ז"ל עולה. (ה) נ"ל דל"ל

ספר עמדו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קיב

שאמר מתחרט אני שנדרתי ונשבעתי מתחלתי. אבל אמר טוב לי שנדרתי ונשבעתי אבל מעתה אני מתחרט ואני רוצה שיהיה קיים מעתה אין זה חרטה ואין מתירין לו. ותדע. דהא אמרינן ב' נדרים. ההוא דאתא לקמיה דרב הונא א"ל לבך עלך (ו) כדו פי' מתחרט אתה ואי בחרטה מכאן ולהבא קאמר ליה לסה היה שואל מתחרט אתה פשיטא שמכאן ולהבא מתחרט הוא שהרי הוא מחזר ובא שיתירו לו נדרו ואמרינן בכתובות בהמדיר [ע"ז ז'] מה בין חכם לרופא. חכם עוקר את הנדר מעיקרא רופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא. ותנן [מדי' ס"ז א'] ה"א אומר פותחין לו בכבוד אביו ואמו וחכמים אוסרים. וכן בכבוד המקום (ז) פותחין דא"כ נדרים מ"ט דכשאומרים לו אדעתא שהיית ניגע בכבוד אביך ואטך ובכבוד המקום היית נודר אפי' היה בדעתו לידור [אומר] אדעתא דהכי לא היה נודר כי בוש היה בדבר הלכך בכל דבר שיש בו עבירה אין פותחין. ותנן ר' אליעזר אומר פותחין בגולד וחכמים אוסרין ומסיקא בגמרא [כ"ג א'] דבגולד דשכיחא פתחין בגולד דלא שכיחא (ח) במקומו שאינו מתחרט מעיקרו אלא רוצה וחפץ בנדר עד עתה ומעתה רוצה שיבטל מטעם פתח שפתחו לו ובטל הנדר מקצתו בטל כולו. והשתא אתי שפיר דיש חילוק בין גולד דשכיחא לגולד דלא שכיחא שהרי אינו רוצה שיבטל הנדר אלא מנולד ואיך ומנולד דשכיחא מסיק אדעתיה להיות נודר אדעתא שלא יוליד הדבר ובגולד דלא שכיחא לא מסיק. אבל במקום שמתחרט מעיקרו שאינו חפץ. שהיה נודר מעולם אפילו מתחרט

תוספות ראם

נ"י והוא ר"ת לאנשי ישראל כמנואר שם ובנדפס חסר כל הענין. (ו) ההוא דאתא לקמי' דר"א ח"ל כדו תהי' פי' כ"ל ודע דנכ' מלא הוסיף ערך פותחין בחרטה אף כי ב' דרב הונא שאמר לבך עלך אין זה ר"ת תלמידים דרב דליך יתלוק רבם דריש עליו עיני נדרים כ"א ב' עיי"ש ולענ"ד ז"ל דכבר מניע דפליגי רבי עם רשב"א אביו (ניסין ל"ג א' ב"מ ז' א') ואדרבה בשו"ע דרב רביה ס"ל עיני נדרים ע"ז סע"א דס"ל לרב פותחין בחרטה כר"נ שם עיני פי' הר"ן והרא"ש. (ז) המקום אין פותחין מהאי טעמא דא"כ אין נדרים דכשאומרים כו' כ"ל. (ח) אין פותחין ובמקום שאינו כו' כ"ל ובמדרש פ' שבועות שהם וכו' לאוין רמ"א הוצא דברי הרא"ש דכאן ועיין ב"י יו"ד סי' רכ"ח ביאור דברי רבינו שבוטל בסמ"צ ח"ל ונראה שסמ"צ מפרש כשאנו מתחרט אלא מנולד ואיך דקאמר רמ"א לאו למימרא שאנו מתחרט מעיקרו כלל דא"כ מאי חריף נולד אפי' לא נולד נמי כל שאנו מתחרט מעיקרו אין מתירין לו אלא היינו לומר דאע"י דהשתא שנוול ד"ל הוא מתחרט מעיקרו אלו ה' יודע שיוול דבר זה לא ה' נודר מ"מ כיון שרצונו ה' שלא יולד הדבר ושיתקיים נדרו אינו מתחרט אלא מנולד ואיך מקרי ואין פותחין בו וכדברי הרמב"ם ז"ל ולפיכך כ' וגם הרא"ש פסק וכו' עכ"ל בב"י. ואין פי' נראה בדברי היראים שפליגי שרבינו אמר להדיא שאנו מתחרט מעיקרו אלא רוצה וחפץ בנדר עד עתה ומעתה רוצה שיבטל מטעם פתח שפתחו לו ובטל הנדר מקצתו. בטל כולו" וכ"ל אח"י שהרי אינו רוצה שיבטל הנדר אלא מנולד ואיך" ופי' דברי רבינו הוא כמ"ש התוס' בנדרים כ"ב ב' ד"ה ושריא לנפשי' דהא דא"כ פותחין בחרטה היינו דוקא שמתחרט מן הנדר מעיקרא אבל כשאנו מתחרט אלא מכאן ולהבא לא ולכך לא רצה להתירו עד שאמר אדעתא דהכי נדרת וכמ"ל הר"ן שם סד"ע נדרת וי"מ כו' ואילו ה' מתחרט על עיקר הנדר יאמר שבה תעניתו וסחפנותו א"כ ה' חוקא על הראשונות לפיכך לא ה' מתחרט וכדעת הרמב"ן בחשו"ט ש"כ שם בב"י אח"כ דאע"י שאין פותחין בגולד פתחים הוא דאין פותחין אבל פותחין בחרטה מחמת גולד וסבורי שגם מורי ה"ר יונה ה' אומר כן עכ"ל ועיין בה"ט יו"ד סי' רכ"ח ס"ק י"ז ונראה שגם בב"י כיון לזה אלא שקי"ר בדבריו וז"ל הרא"ש ומעתה רוצה שיבטל מטעם פתח שפתחו לו כו' דאילו במקום שמתחרט מעיקרו א"ל פתח וכשיטת ר"ת ש"כ החסום בשינויין ס"ד ב' ד"ה פותחין והמדרש ס"פ שבועות שהם כ' ע"ה הר"מ שמתחילה ה' אומר כן אבל למש"ס אח"כ בשם הר"י בבור שור מאן דאית לי' פותחין בחרטה מחזר למיזא את החרטה וז"ל רב נחמן נדרים כ"ב ב' לרב סבורים נדרת אדעתא דהכי עיי"ש ח"ל אין זה כדעת הרא"ש והתוס' לנדרים שם ועיי"ש בדרכי משה אף ש' שהסגין על הב"י וז"ל לענ"ד דברי הר"מ ועיין בה"ט ש"י כ"ל אות י"ד מש"כ שם בהלכות הר"ר רפאל שלי"א להרץ דעת הרא"ש ממה שהקשה עליו ב"י יד שאל על ה' נדרים בזה דפריך הנמרא נדרים כ"ג א' ה' ה' נולד הוא והלא יש לומר דמתחרט מעיקרא ע"י הפתח יעו"ש דנדרים נחמדים. ודאיתו פה להעיר עונש"כ בשו"ע יו"ד סי' רכ"ח סעי' ס"ו ואם התירו נדר של שחוק יש מתירין ויש אוסרין וכו' ב"י ב"י הלל שם דהי' מתירין וזה מהנהגות מדרש ש"כ בשם רבינו טוביה הוצא בב"י דעתה צוה"ז יש להתיר נדר של קוביא כי כמו שגנה ה' שאין יכולים להתחלק מלשחוק למשול ברוחם וכו' והי' אוסרין ש"כ ב"י בשו"ע הוא מדעת הרשב"א ש"כ ב"י אבל הרשב"א וכו' דאף שיבוא לידי משול אין מתירין רק שישבע את יצרו ולפי"ו קשה על מור"ס בהג"ה ש"כ ואם יש משול וכו' מתירין לכתחילה וכתב שהוא מהנהגות מדרש בשם ר"ס הלל ב"י ענינו בשו"ע כ' ה' מתירין שהוא מהנהגות מדרש כד' נדרים וע"ז כ' ויש אוסרים שהוא דעת הרשב"א אף שיש משול בדבר אין להתיר וא"כ ישנו כאן שני דיעות ולא הכריע בב"י בדבר איסור כו' וא"כ קשה היאך כ' בפשיטות כדעת המדרש ואם ה' דעת מור"ס להכריע כדעת המדרש הוצ"ל ונראה כדעת הראשונה וז"ל לדינא עכ"ל ובמחכ"ת לא עיין כלל במקור הדברים כי הי' מתירין שכתב השו"ע הוא לפי דעת הרשב"א בחשונה דא"ל לאדם חסא כה"ל שאין האיסור בא על ידו כדי שלא יעצור עצירה גדולה ומש"ס אין להתיר לכתחילה כמנואר בחשו"ט המיוחסות להרמב"ן סי' רנ"ב דלא כדעת הר"ר טוביה אלא שאם התירו כ' הרשב"א שמה ששעשע עשויו דיעבד עיין בב"י ש"כ ע"ד הרשב"א בחשו"ט ח"ל וכתוב בקיטור תשו' הרשב"א אם התירו ה' נראה לרשב"א שמה שעשה עשויו דיעבד והרשב"ע אומר שלא הותר דיעבד וז"ל הב"י בשו"ע ואם התירו [פי' דיעבד] נדר של שחוק יש מתירין ויש אוסרים אבל לדברי שניהם אין מתירין לכתחילה והרמ"א ש"כ ואם יש משול נדר זה כגון שיש לחוש שיעצור בלא התרה מתירין לו לכתחילה הוא דעת שליטת

ספר עמר ו אימרים הנעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קיא

אכלתי ושאר שבועות שאינם ידועים לבני אדם אינן נקראות שבועות שוא ותנן בנדרים [י' ב'] כנוי שבועות כשבועות. שבוקה שבותה נדר (ב) הרי אלו כנוין לשבועה וכינויים דאורייתא דקיי"ל כר' יוחנן דאמר לשון גוים הן. כנויי כנויין [י' ב'] ב"ש אוסרין ובית הלל בתירין וקיי"ל כב"ה. וחמורה שבועת שוא (ג) משאר עבירות ושאר שבועות שבכולם לא נאמר בהן לא ינקה. ותניא [שנועם ל"ט ב'] ר"א הקפר אומר אי אפשר לומר ינקה שכבר נאמר לא ינקה ואי אפשר לומר לא ינקה שכבר נאמר ינקה הא כיצד מנקה הוא לשבים ואינו מנקה לשאינו שבים. ותניא כל עבירות שבכולם נפרעים ממנו ובאן ממנו ומכל העולם (ד) ומסקינן [רינא דשבועת שוא] בשבועות הדיינים (ה) ורשעים דמשפחתו בדינים (*) עלמא בדין חמור צדיקי דהבא והבא בדין הקל וכלם (*) בידם למחות כל עבירות שבתורה כדינא דכתיב וכשלו איש באחיו (*) אחיו ומוקמינן לה בשבועות בשיש בידם למחות. ותניא ביומא פ' (*) ולא תשא ולא מעלה ולא תשא עמהם התשובה תולה ויום הכפורים מכפר.

סימן רמה [עה]

שם אלהים אחרים לא תזכירו ולא ישמע על פיך. תזהיר הקב"ה ב'פ' ואלה המשפטים שם אלהים אחרים לא תזכירו ולא ישמע על פיך. ותניא בסנהדרין פ' ד' מיתות [ע"ג ב'] ושם אלהים אחרים לא תזכירו ולא ישמע על פיך שלא יאמר אדם לחברו שמור לי בעבודת כוכבים פלונית ולא ישמע על פיך של[א] תדור בשמו ושלא תקיים בשמו ושלא תגרום לאחרים שידיו בשמו ויקיימו בשמו דאמר (א) לא ישמע על פיך אזהרה למדיח. **תוספת** זה לאסור. אמרינן בבכורות [ג' ב']. אמר אבוב דשמואל אסור לאדם שיעשה שותפות עם העובד כוכבים שמה יתחייב לו שבועה ונשבע בעבודת כוכבים והתורה אמרה לא ישמע על פיך. פ' שותפות שישתפו מעותיהן וקנין (ב) (*) שותפות לישא וליתן עמהם כותר שאין זה שותפות (*). לפני אידיהן של עובדי כוכבים ג' ימים אסור לשאת ולתת עמהם הא בשאר ימים מותר. ותניא [ג"מ ע"ג] לויין מהן ומלויין

תועפות ראם

עיין שבועות כ' ב' ומה"ס י"ל הא דרמב"ם ס"א מה"ל שבועות ה"ב לא פסק כר"ד ועיי"ש ככ"מ וי"ל דהיינו משום דשולא דאמר והוא שניכר ל' כנ"ל הא שאינו ניכר עובר משום שבועת שקר כדמפרש רבא גד' כ"ה ב' ס"ל ג"כ דאכלתי ולא אכלתי שקר. אולם לע"ד דברי רבינו היראים ז"ל דמנ"ל הא דשפיר י"ל דגם עולא ס"ל אכלתי ולא אכלתי שוא דכיון שהוא צעמו יודע בנפשו שלא עשה כשבועתו הו' שוא דלכילה נשבע ולא אמר עולא אלא על המשנה נשבע על עמוד של אבן שהוא של זהב דאם אינו מפורסם לרבים שהוא של אבן לא מיקרי שבועת שוא ותל"מ. וז"ל הריטב"א בחי' לשבועות כ' ב' אכלתי ולא אכלתי שוא פ' שאף זה בכלל שוא וכש"כ שוא ממש שזה הנשבע לשנות את הידוע ויכחש לא לקמן בהדיא ופשוט הוא עכ"ל וא"כ מעולא שדמפרש המשנה שהידוע לאדם היינו שניכר ל' כנ"ל מה"ל לא יסבור אכלתי ולא אכלתי שוא וי"ל דאין כוונת רבינו לדייק כן מדברי עולא אלא אמתי' אמר לה רבינו דהאן איחייב שבועת שוא שנשבע לשנות את הידוע ולא חתן להא דנשבע לשעבר ש"מ דאכל ולא אכל אכלתי ולא אכלתי ושאר שבועות שאינן ידועין לנכ"ל אינן נקראות שבועת שוא ואין להפקות לר"ד א"ר יוחנן דאמר אכלתי ולא אכלתי שוא ממתני' וכתמיסת התו"ש פ"ד דאבות מ"ו עיי"ש דו"ל דמשום דמסיים בהדיא משנה דפ"ג דשבועות מ"ה זו היא שבועת שוא שחייבין על זדונה מכות ועל שגגתה פטור ופ' בשבועות כ"א ב' זו היא דעל שגגתה פטור מקרבן אבל אכלתי ולא אכלתי על שגגתה חייב קרבן ור"ע היא דמחייב לשעבר כלהבא וכן אמרו בריס דכ"א ח' אליבא דר"ד כס' שמצוי קרבן על שקר כך מצוי קרבן על שוא ור"ע היא דמחייב לשעבר כלהבא ואילו בשבועת שוא שהוא ניכר דבר שאי אפשר אפי' ר"ע מודה דלית בה קרבן מש"ה לא תני במשנה דלויין היא שבועת שוא כו' להא דנשבע לשעבר. (ב) נדר במוהי כנ"ל ומש"כ כאן שבוקה לפיטו במשנה שבוקה שקוקה והירושלמי פ"א דנדרים ה"ב הביא חגי ר' חייא שבוקה כו' ובגדפס איתא המשנה כמו שהיא לפיטו אלא שכתוב שם שבועה ועיין להלן פ' רמ"ו. (ג) שוא ושאר שבועות משאר עבירות שבכולם כו' כנ"ל והיו העמודים הניח ד' רבינו כנ"ל משבועות כ"א ח' ונדרים י"ח ח' דמוכח משם דשבועת שוא לא חמירא משאר שבועות ועיין להחוט' ס"פ שה"ע, וז"ל כמו שכ' להגיה, ובגדפס חסר ריש דברי הברייתא דר"א הקפר כנ"ס. (ד) ככ"י כל העמוד משופשם ונחמק ואת אשר לא יכלתי לקרות הנחתי ריוח בני שטיי. המעתיק (*). (ה) הדיינים [ל"ט ב'] הוא ורשעים כו' כדינ' ורשעים דעלמא כו' דהבא והבא בדין הקל וכולם אף שאין בידם למחות דאם כשם בידם כו' כדינא דכתיב כו' באחיו ודרשין אום בעון אחיו כו' פ' יוהכ"פ [פ"ו ח'] מלא תשא כו' כנ"ל ובגדפס איתא ומסקינן דינא דשבועת שוא כשבועת דיינין הוא ואין לה מוכן וברור דנ"ל בשבועת דיינין הוא כו' וחסר שם כל הענין ומשכ"ל הק' דיומא פ"ו ח' מלא תשא ונמללה כו' היינו לפי אותה ברייתא שם דס"ל שמו הוא דלויין מנקה [בתשובה] אבל מנקה שאר חייבי לאוין דל' שמעאל שם ומתניין דס' פ"ה ב' בכל לא תעשה גמור תשובה תולה ויוה"כ מכפר ולא חמיר לא תשא משאר חייבי לאוין חגיגה ה' ח' שאמרו בגמרא דאם יראונו מוחלין לו מיד ופ' בתום שם בתי הראשון דפליגא אדר' שמעאל כפ"ב דיומא דאמר תשובה תולה ויוה"כ מכפר ועיין ה"ש ריש שאילתא ג"מ מש"כ שם על דברי רא"ג:

(א) דאמר ט"ס וז"ל ד"א. (ב) וקנין בשותפות יחד אבל לישא כו' שותפות כדאיתא בריס מסכת ע"ז לפני כו' כנ"ל וכ"ה בהגמ"י ס"ה מה"ל ע"ז ע"ש רבינו והא דאמר במגילה כ"ח א' תיתי לי דלא עבדי כו' י"ל לפי רבינו אפי' כה"ג דשרי וכו' ממדת חסידות (*). ולפיטו בלא תמות כוכב זה (*). במקום כל עשוע.

ספר עמור ואיסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים

מטעם נולד דלא שכיח אין בכך כלום שמתאחר שמאמר (ט) בנדר כ"ב שמתחרט מעיקרו יש לנו לומר אפי' בנולד דלא שכיח ומסיק ארעתייה לבטל הנדר. וראיה לך שהרי כשאמר לו רב הונא לכך עלך ואמר לא שרייה ובמתחרט מעיקרו פירשנו ולא שאלו רב הונא אי מטעם נולד דלא שכיח אם לאו. הלכך למדנו בכל ענין שיתחרט מעיקרו (אין) פותחין בנולד. ועל שבועות שמשיבין בבתי כנסיות שמא אין מתירין לאותם בלא הרטה שדעת הקהל אינו מועיל אלא (י) יערים בשבועתו. תנן בפ"ד (ד' נדרים) [כ"ג א'] ר' אליעזר בן יעקב (יא) הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה כלה יעמוד בראש השנה ויאמר כל הנדרים שאני עתיד לידור יהיו בטלים. ואוקמה אביי [כ"ג ב'] ובלבד שיהא (יב) זכור בשעת הנדר וכן הלכה ושיטת התלמוד מוכחת כן. ורבא דמשני שינויי אהרינא לא פריך אתלמודא ופירוקא דאביי אלא בעי לאוקומי לישנא דמתני' דקתני ובלבד שיהא זכור כדקתני גבי שבועות [כ"ד ב'] ומפרש אביי שבועה שראיתי ורבא פריך (יג) דנדרים קתני וכו' אם לא ראיתי ואמר אביי לא פליג אלא לאוקומי לישנא דאם לא ראיתי והבא במאי עסקינן כנון שהתנה בראש השנה ולא ידע כמה התנה אי בנדרים שבין אדם לחברו או מכל העולם או משאר דברים. והשתא דקא נדר אי זכור בשעה ראשונה ואמר על דעת הראשונה אני עושה לכשיזכור שמדבר זה התנה נדר זה לית ביה מששא. ואי לא אמר על דעת הראשונה אני עושה בטלה לתנאי ש"מ דבהא מודה לאביי וליבא מאן דפליג כי אינו זכור מתנה לומר אין בה מששא. והיינו דאמר רבא (יד) בר חיננא סבר למידרשא בפירוקא. (כך ראיתי כתוב בספר רבינו. ואני למדתי דאביי קאי ומוודה) א"ל רבא תנא סתים ליה סתומי ואת דרשת ליה בפירוקא ואדרבה (טו) קאי דהא שכיחא מילתא כשאדם מתנה בראש השנה ולאחר מכאן בחמת כעסו נדר ומדיר מחברו ואינו נזכר תנאו כשיזכור תנאו בטל נדרו כדמוכה שמעתתא. כן פ' רבינו יעקב זצ"ל דרב הונא בר חיננא דרביה (טז) קאי ועל תירושו אמר ליה רבא שלא לפרש בפירוקא. כך ראיתי כתוב בשם רבינו. ואני למדתי. דהא דאביי קאי ומוודה רבא בריה דרב הונא בר חיננא שלא לדרוש בפירוקא כדברי אביי דאיכא קילותא דנדרים ושבועות לפירוקא דאביי טפי מפירוקא דרבא. מיהו הא דאמר ליה רבא לרב הונא בר חיננא תנא סתים ליה סתומי ואת דרשת ליה בפירוקא לא אתו שפיר אליבא דאביי דכיון שהגיה אביי ואמר ובלבד שלא יהא זכור בשעת הנדר אין כאן סתומי. וי"ל שכך אמר אביי התנא שינה שיהא למיסתם מהו שלא יהא תנן והא תניא חסר שלא למסתם. ובלי ליה יוהכ"פ שמעתי בשם רבינו מאיר ב"ר מאיר ז"ל אביו (יז) של רבינו יעקב ז"ל שכך יש לומר. כל נדרים ואיסורים דנדרנא ודאסרנא להבא משמע. כדאמרינן בכתובות (יח) פ"ג שא"כ כל דאכלנא משמע וכד' אליעזר בן יעקב כדפריש ליה אביי וכד' אליעזר בן יעקב. ואע"ג דאמרינן ליה ברכי' אומר היה רבינו יעקב זצ"ל שאינו אומר מותרים אתם אין (יט) דדרשינן ליה בפירוקא. וי"א בבית הכנסת חוץ מתקנת קהלות וגזירות. ושוב ראיתי

תועפות ראם

שלישית והוא דעת רבינו מנחם ש"כ ה"ז שם דעתה זכ"י יש להחזיר נדר של קצויה כי כמו שנגה היא שלישים יכולים להתאפק ולמשול ברוחם וכתב ע"ז ב"ה שם וס"כ באורחות חיים שם החס' גם מה שהקדם בס' בית היול שם ממש"כ הרמ"א סי' ר"ל כל נדר שיש בהתרתו נלווה עבירה אין להחזירו מהרד"ך וריב"ש וכו' הריב"ש בפי' חס' שחוק וקצויה לק"מ לדעתי דהא להדיא כ' הרמ"א בס' רכ"ח סעי' ט"ו ואם יש ממשול בנדר זה כנון שיש לחס' שיעבור בלא התרה כו' ור"ל דלוקא בזה"ל מחזירין לו לכתחילה דהיינו בענין ש"כ הר"ר טובי' שלישים יכולים להתאפק ולמשול ברוחם ולא בענין אחר ועיין בחשו' מוהר"י מברנא ז"ל סי' קכ"ה ומש"כ שם המנהיג ל' יעקב ז"ל ועיין בחשו' הנאונים הישן הנד"מ ווילנא תרמ"ד עם הנהגות וציואורים מיד"כ הרב הנאון וכו' מרדכי אלי' דאבינאווין שליט"א עיי"ש סי' ש"מ, ועיין בסמוך. (ט) שממאס בנדר כו' אדעתיה יבטל הנדר כ"ל ועיין בספר ידות נדרים ליו"ד סי' רכ"ח יד שאלו ס"ק י"ג שביאר דעת הרמ"א עיי"ש במהד"ק והוא על דרך שכתבתי למעלה אות ח' ועיי"ש במהד"ב שביאר בזה"ל. (י) אלא שלא יערים כ"ל וכו' כנדרס ורצונו לאסוקי אתא מתי' החס' דשבעות כ"ס ב' ד"ה כי ועיי"ש בזה"ל. (יא) חסר ככ"ל אומר. המעתיק. (יב) שלא יהא זכור כ"ל. (יג) פריך דומיא דנדרים כו' ואמאמר אביי כו' כ"ל וכו' כ' הריב"ש וכו' רבינו יעקב ז"ל בס' הישר ובהגמ"י פ"ב מהל' נדרים ה"ד הביא דברי ר"ה וכו' אה"כ ודלא כריב"ש שפי' דרבה פליג ואמר להיפך מדאביי והלכתא כותי' לגבי אביי וכו' פ' רא"ס כדבריו ע"כ ועפ"י כ' הנר"א ציואוריו ליו"ד סי' רי"א סק"ג דהג"מ שם ריב"ש ורמ"א דרבה פליג אלאביי כו' עיי"ש וכאן מבואר דרמ"א כר"ת ס"ל ומש"כ הגמ"י וכו' פ' רא"ס כדבריו אדלעיל קאי דהרמ"א פסק ג"כ כר"ת ולשון הב"י ביו"ד סי' רי"א ע"ש הגמ"י דלא כריב"ש ורמ"א שפירשו דרבה פליג אלאביי והלכה כרבה, וכו'. (יד) לפיכך רב הונא בר חיננא וכו' להלן ופ"כ כ' רבא ברי' דר"ה ב"ח. (טו) ואדלביי כ"ל. (טז) אדלביי כ"ל (יז) אביו כ"ל דל"ל אחיו וכו' דקדושין מ"ג א' ד"ה מורד ה"י כתוב ג"כ ואומר רבינו מאיר אחיו של ר"ת שכן כ' הסה"ד במפתחותיו ערך ר' מאיר ב"ר שמואל מדומרג חתן רש"י בזה"ל ובד' מ"ג [בקדושין] אחיו של ר"ת ס"ס עכ"ל אבל כאן ש"כ הרמ"א רבינו מאיר ב"ר מאיר ז"ל עכ"ל אחיו של רבינו יעקב ז"ל אס' לא נגיה רבינו מאיר ב"ר שמואל ז"ל דלא כו' אחי שפיר מ"ש אה"כ אביו של רבינו יעקב ז"ל ועיין נדרים כ"ג ב' בתוספות שם ד"ה ואת דרשת ליה בפירוקא. (יח) וי"ל בשבועות והוא די"ס ב'. (יט) אין בית התפלה כמו דדרשינן כו' כ"ל:

ספר עמוד ואיסורים הנעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים קין

כתוב בשם רבינו יעקב זצ"ל שמעונו הוא בידנו שנדרי יחיד משתרי בהכי אבל נדרי רבים וכשבועה וגזרת ב"ד ובשבועת אלמנה וחייבי מלוה אינם בכלל שאינם תלויים בדעתו בלבד אלא בדעת המקום וב"ד וצבור לא משתרי בהכי הדא דכיון דצבור הוא זכורים הם בשעת הנדר ועוד שלא נתקן אלא משום דקיל נדרו ושל יחיד קיל ולא (קיל) דצבור ומדלא קיל לא דרשינן ואפי' לא מהני כדפרשינו.

ועד כאן מצאתי כתוב בשם רבינו יעקב.

סימן רמז [שפה]

לא יחליפנו ולא ימיר אותו. הזהיר יוצרנו בשני לאוין ב' אם בחוקותי שלא יחליף אדם קדשי מובח בדבר אחר. וחחילוף והתמורה בעל פה שאומר הרי זה תחת זה. והיכן הוזהר דכתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו. ותנן בתמורה פ"א [ז' ז'] הכהנים ממירין בשלחן וישראלים ממירין בשלחן אין הכהנים ממירין לא בחטאות ולא באשמות ולא בבכור. ותניא התם [ט' ז'] בהמה בכמהה מכאן שממירין מן הבקר על הצאן ומן הצאן על הבקר מן הכבשים על העזים ומן העזים על הכבשים מן הזכרים על הנקבות ומן הנקבות על הזכרים מן התמימים על בעלי מומין ומבעלי מומין על התמימים יכול אפי' קדם מום קבוע להקדישן ת"ל מוב ברע בעלי מומין (א) (על התמימים. יכול אפי' קדם מום קבוע) שקדם הקדישן למומן מאי וכו'. כדתניא (ב) בהמה בכמהה מכאן שממירין אחד בשנים ושנים באחד אחד במאה ומאה באחד. ר' שמעון אומר אין ממירין אלא אחד באחד שנאמר וכו'. ותניא ואם המיר ימיר לרבות את היורש. ותניא [ז' ז'] לפי שכל הענין אינו מדבר אלא [לשון] זכר דכתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו אשה מניין ת"ל ואם המיר ימיר לרבות האשה והתם בתחלת תמורה מפרש אמאי איצטריך לרבות אשה ולא נפקא מדתנא דבי ר' ישמעאל דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה.

סימן רמח [נה]

לא תחניפו. צוה יוצרנו ב'פ' ואלה מסעי לא תחניפו את הארץ. ותניא בסיפרא (א) הרי זו אוהרה לחנפים. והריני מפרש פ' חנופה שהוזהרה עליה התורה כל השומע דבר עולה ושאינו הגון או רואה דבר רע ואמר טוב הוא (ב) ואינו שותק מתוך יראה לא מגופו ולא מממונו אלא מתוך רשע לבבו או (ג) הושב בלכבו ואומר (בלכבו) ברע עשה פן אפו עלי ויתקוטט עמי ואינו מפסיד בקמיטתו כי אם חסדו ואהבתו נקרא חנף עיבר בלא תחניף. כדתנן בסוטה באלו נאמרין [מ"א ז'] אמרו לו אל תירא אנריפס המלך אחינו אתה אחינו אתה. ואמרין בגמרא [ס"ג ז'] באותה שעה נתחייבו שונאיהן של ישראל כליה שהחניפו לאנריפס ואפי' בשתיקה נקרא חנף כדאמרין בקדושין פ' אחרון גבי רב יהודא [ע' ז'] אמר רב נחמן השתא דאתי מר לישתעי ביילי דלא לימרו קא מחנפי רבנן אהדדי פ' אשתיקותא (ד) והאומר לרע מוב נקרא חנף דאמר ר"א כל אדם שיש בו חנופה אפי' עוברין שבמעי אמן מקללין אותו שנאמר אומר לרשע צדיק אתה יקבוחו עמים ויעמוחו לאומים. אבל המשלים לרשע ומראה עצמו אוהבו מחמת יראתו אינו נקרא רשע כדתנן בגיטין בהנזקין [ס"א ז'] שואלין בשלומן מפני דרכי שלום. ותניא (ה) רבן יוחנן בן זכאי מעולם לא הקדימני אדם שלום ואפילו [גוי] בשוק. ואמרין בסוטה באלו נאמרין [מ"א ז'] דרש רב יהודה ממערבא ואמרי לה ר' שמעון בן פזי מותר להחניף הרשעים בעולם הזה שנאמר ולא יקרא לנבל גדיב

תועפות ראם

(א) בעלי מומין שקדם כו' כ"ל וסגתים ט"ס. (ב) כ"ל ותניא:
(א) כספרי כ"ל ועיין סוטה מ"א ז' בעין משפט אות ט' שהניח ד' רבינו ולא זכר בעל ה"ל שמהו ג"כ במנין הלואין אות קס"ז. ונס' כספי נסרים נגר מלוא סיורי מלוא כ' ע"ד רבינו ח"ל אלל הרמז"ל לא חשבו במנין כו' גם לא נזכר זה לא בש"ס ולא נמניתא כו' ונזמנת רבינו הניא רח"י לדבריו מהספרי וצביאור מעשה צללל לריקאנטי סי' תקע"ב כ' ע"ד היראים וז"ל דנראה להספרי ע"ד אסמכתא נקט כו' ועי' בספ"ט להרמז"ל צורש ח' צהא דסגהדרין דק"י המחזיק במחלוקת עובר צללו כו' ש"כ דכח ע"ד אסמכתא כו' וז"ל אוהרה לחנפים ש"כ הספרי כו' ונק"מ וזי גברה תגברא קרמית ועיין להלן סי' ש"ו דעת היראים צללו ולא יחי' כקרא וכעדתו דלא כהרמז"ל ג"כ. (ב) מוב הוא או שותק ואינו מתוך כו' כ"ל וז"ל בריקאנטי סי' תקע"ב ע"ס הרמז"ל גם ננדפס יס ט"ס שכתוב שס או אפילו שותק ואינו מוחה מתוך יראה וחסר תיבת ולא וכ"ל ואינו מוחה ולא מתוך יראה ועיין סוטה מ"א ז' תוד"ה כל ש"כ במקום סכנה מותר ורבינו כחז להחזיר גם מתוך יראה ממונו. (ג) או מושב כו' עד ואהבתו חסר ננדפס וז"ל כהן דגברי רבינו פן יחרה אפו עלי כו' כן הניה הגר"ד שליט"א. (ד) אי שתיקא כ"ל וז"ל ננדפס. (ה) ותניא כו' עד ואפילו חסר ננדפס ודלגו מן תיבת שלום

כמ

ספר עמודו איסורים נעשים ואדם נעשה רע לשמים ולא לבריות יראים 226

ולכלי (ה*) לא יאמר שוע מכלל דבעולם הזה שרי. ריש לקיש (ו) מהכא כראות פני אלהים ותרצני. למדנו שמחניפין (ו) לרשעים מחמת פחד שרי אבל שלא מחמת פחד נקרא הנפ מאחר שאינו גורם לו להחניף לרשע כי אם רשע לבדו (ח) ושנאת הטוב והישר.

ויוזר אדם מן החנופה. דאמר ר"א כל עדה שיש לה חנופה לסוף גולה שנאמר עדת חנף גלמוד וכתוב ואנכי שכולה וגלמודה. ואמר רב חסדא א"ר ירמיה ד' כתות אין מקבלות פני השכינה כת לצים כת חנפים כת שקרים כת מספרי לשה"ר וכו'. וירא שמים יתן לבו וטוב לפני האלהים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה.

סימן רמז [נה]

לא תטמאו את הארץ. צוה ויצרנו בפי' ואלה מסעי לא תחניפו את הארץ וסמך ליה ולא תטמאו (א) את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה. מאלו למדנו שהמחניף נקרא מטמא את הארץ ועובר בב' לאוין לא תחניפו ולא תטמאו וגורם לשכינה שמסתלקת מישראל וצורנו ישכין בינינו ויראתו המהורה ואהבתו רבה.

סימן רנ [רצו]

לא תדרש שלומם וטובתם. צוה הכ"ה בפי' כי תצא שלא ידרשו שלום עמון ומואב הזכרים שנאמר לא יבא עמוני ומואבי בקהל. ותנן ביבמות בהערל [ע"ז] עמוני ומואבי אסורין ואיסורן איסור עולם וזכרים אבל נקבותיהם מותרות מיד. ומעמא מפרש בגמרא דמפרשינהו קרא על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים איש דרכו לקדם ואין אשה דרכה לקדם אפי' לקראת נשים דכל כבודה בת מלך פנימה [ע"ז] וכל (א) האסורים לבא בקהל אמרה תורה לא תדרוש שלומם (ב) בתשלומים שזה אינו נקרא דרישת שלום וראיה (ג) מדוד דכתיב וימת מלך בני עמון וימלך חנן בנו תחתיו וכתוב ויאמר דוד אעשה חסד

תועפות ראם

שלום הא' לתיבת שלום הכ' וכוונת רבינו למ"ס בגרסאות י"ז א' ומס"כ רבינו ואפי' בשוק עיין ע"ז יו"ד ס' קמ"ח סק"ז דעיקר הכוונת הוא אפי' בשוק שאינו מכיר משולם, ודע דמס"כ הגרס"ס גיטין ס"ב א' עמש"ס בגמרא השתא לחוקי מחזיקין שולטין בשלומן מיבעיא כבר קדמו כזה בשו"ת מוה"ר מברונא סי' קי"ב דמס"כ החזקת ידים פי' ע"י הפלת שם דלמ"כ פשיטא דשרי עיי"ש ולפס"ל ז"ל דדברי רבינו ותמיה ריב' אומר משולם כו'. (ה*) פרש"י בשו"ת שם לביני לשון כלתה נפשי (תהלים קי"ט) שמתאזהר לשחות יין חדיר. והוא פלא מ"ס יין דנקט. וברור צעתי דמ"ס פרש"י וכל"ל שמתאזהר לתשועת י"י חדיר והוא פי' על כלתה נפשי. וכמס"כ שם כלתה לתשועת נפשי ומה ידענו דכתיב בעל תאזהר. (ו) ר"ל אחר מהכא כו' כל"ל ועיין ברבינו בחי' וישלח ל"ג י' שכתב ודרשו רז"ל כראות פני אלהים אמר ר' יוחנן מותר להחניף את הרשעים בעוה"ז שנאמר כי על כן ראיתי פיך ופלינא דר' פדת כו' דעת ר' יוחנן שמוחר להחניף את הרשע מפני היראה שכן החניף יעקב לעשו ודעת ר' פדת שאף מפני היראה אסור שנאמר דובר שקרים וגו' ומה שהחניף יעקב לעשו חטפה כזאת מותרת לפי שהוא לשון כולל שני משמעות לשבח ולגנאי כו' ולשון כזה הנשמע לשני פנים מפני היראה מותר אפילו לר' פדת עכ"ל וכל"ל בספרו כד הקמת אות ח' והוא דלא כגירסתיו ר"ל אחר ולא ר' יוחנן גם התייחד למאן דאסר לפנינו בגמרא פי' אחר דאמר ר' לוי משל של יעקב ועשו כו'. (ז) שהמחניפין כו' כל"ל ועיין סמ"ק סי' רכ"ח שכן והא דאמר רשב"פ מותר להחניף לרשעים בעוה"ז זהו כשאין עושין עבירה מפורסמת. (ח) לבנו כ"ה בגדפס:

(א) תטמא כל"ל ונראה מדברי רבינו דבחנופה עובר על ב' לאוין וכ"ה צה"ג במנין הלאוין דלא כהרמב"ם בסק"מ שורש ה' ועיי"ש בהרמב"ן ובמפתחות ליראים הגדפס סי' כ"ה כ' לא תחניפו את הארץ וחסר שם ולא תטמא את הארץ.

(א) וכל האסורים בגדפס הגי' ועל האסורים ועיין בפי' מנחת חינוך מ' תקס"ב שכן שם לדבר כשע דגם בני עמון ומואב הנקיצות ככלל איסור לאו זה דלא תדרוש וכו' דהפס"ס ע"ד אשר לא קדמו וגו' כתיב קודם לאו זה ואם הי' מטעם זה הי' סמך לא תדרוש וכו' ואח"כ על דבר וגו' והי' קאי על דבר גם על לאו זה ואח"כ הוא מטעם אחר א"כ בנשים ג"כ עיי"ש ולא זכר דברי היראים שכן להדיא שלא ידרשו שלום עמון ומואב הזכרים כו' ועל האסורים לבא בקהל א"ה לא תדרוש וגו'. (ב) כ"כ הכ"ז בזה"ל. פי' הדרישת שלום כל"ל הסיור הכתוב שלא להקדים להם שלום וטובה אבל אם עשו עמך טובה רשאי אתה לגמול להם ולדרש שלומם בתשלומין ע"כ. המעתיק. (ג) וראיה מדוד כו' עיין כ"מ פ"ו מהל' מלכים ה"ו שהקשה ע"ד רבינו מהמדרש וכוונתו למדרש ריש פתח דענש דוד פ"ו ובספר אהלי יהודה כתב בשם מהר"ן דדוקא לאותו שעשה חסד הררי רבינו ולא לבנו וזה טעם דוד וראית רבינו הוא דלא תשלומי שלום לגמרי אסור אף לעושה עמו כמה טעם דוד אע"כ דשרי. אך דוד חשב דה"ל לבנו ואינו כן ומס"ס הספר אהלי יהודה לתרץ דמותר דקאמר רבינו ר"ל ליתיה בל"ת ומיהו איסורא איכא דא"ה שהוא בל"ת דוד לא ידע הוא דחוק לדעתו ולשון אהר רשאי שכתב היראים משמע היתר גמור. ומצוה מדברי רבינו דלאו דוקא במלחמה אסור לקרות להם לשלום כדמשמע מהחינוך אלא האיסור הוא תמיד דכל א' מישראל בין זכר בין נקיבה אסור לדרוש בשלום וכ"כ המנחת חינוך מ' תקס"ב והסמ"ג לאוין רכ"ח הביא דברי הרמב"ם ועיין בסמוך